

Lacjalan Leimo

N:o 7-8 2017 7€

**Pellava kasvaa
Kižin saarella**

SISÄLTÖ

Aila-Liisa Laurila: Kižin museosaaren vuoteen 2020 jatkuva suuremointti on paljon muutakin kuin pääkirkon saneeraus kivijalasta kupoleihin.	108
Aila-Liisa Laurila: Kižin saaren Jamkan kylässä livvin karjalan kielikurssille osallistunut päätoimittaja kertoo kokemuksistaan karjalaksi.	112
Aila-Liisa Laurila: Pellavan viljely on vanhaa perinnettä, mutta myös nykyaikaa, koska yhä useammat ovat kiinnostuneet sen viljelystä.	113
Olga Melentjeva: Oma Mua -lehden uusi päätoimittaja kertoo, millainen oli vienankarjalan kielikurssi tänä vuonna Vuokkiniemessä.	116
Aila-Liisa Laurila: Iljan päivän pruasniekka oli tällä kertaa myös Vuokkiniemen kulttuuripääkaupunkivuoden loistava pääjuhla.	118
Aila-Liisa Laurila: Muusikko ja radiotoimittaja Arto Rinne kertoo, mikä on hänen perheensä tausta, ja miten hänen kesänsä on sujunut.	120
Harri Vasander: Matkalla Karjalassa -sarjan viimeinen osa kertoo suomalaistutkijoiden saunomisesta Solovetskin luostarisaarella.	124
Aila-Liisa Laurila: Kajaanilainen Kerttu Lammassaari kertoo, miten hänestä tuli vienalaisten nukkien ja karjalaisten pukujen asiantuntija.	130
Elina Käsnänen: Kotiseutumatka vei Käsnäsen suvun Salmiin katsomaan, mistä suku on aikoinaan joutunut lähtemään evakkotaipaleelle.	132
Laukunkantajat: Outi Nyman, Erja Vaarala ja Eeva-Kaisa Linna keskusteleivat, millaisia kokemuksia ja ajatuksia heille on karjalaisuudesta kertynyt.	139

Karjalan Heimo

Karjalan Sivistysseura ry:n
jäsenlehti ja äänenkannattaja

– Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 –

Seura perustettiin vuonna 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy Karjalan Heimo -lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta www.karjalansivistysseura.fi

Kannen kuva:

Anna Makarova näyttää, miten pellavaa käsitellään Kižin museosaarella.

Kuvaaja:

Aila-Liisa Laurila

Tarjota juttua lehteen

Karjalan Heimon aikataulua vuonna 2017

Lehden numero	Aineisto toimitukseen	Lehti painoon	Lukijoilla (viikko)
9–10	30.09.	10.10.	44
11–12	25.11.	04.12.	51

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Karjalan Leimo

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

Toimitus

Päätoimittaja Aila-Liisa Laurila
0400 755 907
paatoimittaja@karjalanheimo.fi
Lapinkaari 20 B 23, 33 180 Tampere
www.karjalanheimo.fi

Ulkoasu

Marita Salonen
Pilkku-Tuotanto Oy, Tampere

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksikokosnumeroina, 98. vuosikerta.

Ilmoitushinnat

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €, 1/1 s. 430 €, 1/2 s. 300 €, 1/3 s. 235 €, 1/4 s. 185 €, 1/6 s. 140 €, 1/8 s. 115 €

Ilmoitusten toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Lehden tilaaminen ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry
Luotsikatu 9 D
00160 Helsinki
puhelin (09) 171 414
toimisto@karjalansivistysseura.fi
www.karjalansivistysseura.fi
Toimisto palvelee ti ja to klo 10-15, heinäkuussa suljettuna.

Tilaushinta/jäsenmaksu

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 €, opiskelijajäsenet 15 € ja lehti sisältyy jäsenetuna jäsenmaksuun.

Pankkiyhteys

Danske Bank
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19
BIC/SWIFT: DABAFIHH

Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry
Julkaisutoimikunnan puheenjohtaja
Senni Timonen
www.karjalansivistysseura.fi

Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 10. elokuuta 2017

Vähemmistön oikeudet

Vihreän puolueen kokous kesäkuussa Tampereella oli aikamoinen farssi, kun puheenjohtajavaalin ääniä ei tahdottu saada millään saada lasketuksi. Perussuomalaisten Jyväskylän-kokous oli ehkä vielä suurempi farssi, mutta ei nyt siitä sen enempää. Satuina seuraamaan vihreiden kokousta Yle-kanavan kautta. Aikaa tappaakseen kokousedustajat kävivät yleiskeskustelua, jossa puheiden aiheet liikkuivat maan ja taivaan välillä.

Nuori herra Joensuusta nousi korokkeelle ja kertoi, kuinka karjalan kieli on ollut sorretussa asemassa Suomessa. Havahduin ja terästäydin kuuntelemaan tarkasti. En osannut kuvitella, että jonkin suomalaisen puolueen puoluekokouksessa puhuttaisiin tällaista. Mies vaati kieltä opetettavaksi kouluissa ja muitakin oikeuksia niille, jotka sitä käyttävät.

Arvion mukaan noin 5 000 Suomessa asuvaa ihmistä käyttää karjalaa päivittäin. Totta on muuten sekin, mitä hän sanoi, että jopa Venäjällä opetetaan karjalaa kouluissa enemmän kuin Suomessa, päiväkotien kielipesistä ja -kylvyistä puhumattakaan.

Kun selvitin asiaa myöhemmin, kävi ilmi, että jo Lahden kokouksessa vuotta aiemmin hyväksyttiin tämän joensuulaisen Tuomo Salosen aloite karjalankielisten kielellisten oikeuksien parantamisesta Suomessa. Sillä päätöksellä Vihreistä tuli Suomen ensimmäinen puolue, joka julkisesti tunnustautuu karjalan kielen puolustajaksi.

Jäin pohtimaan, onko karjalan kielelle hyvä vai huono asia, että jokin yksittäinen puolue ottaa ajaakseen karjalankielisten oikeuksia. Epäileviini ajatuksiini löytyi vahvistusta heti eräästä asiaa koskevasta nettikommentista. Se kuului näin: ”Periaatteellisella tasolla he ovat oikealla asialla monissa muissakin kohteissa, mutta kun niistä suurin osa tahtoo vaan mennä syvältä p-stä lähtöisin olevaksi hihhuloinniksi, niin en jaksa oikein sietää koko puoluetta.”

Päädyin väistämättä ajatukseen, että karjalan kielelle ei ole hyväksi, jos siitä tulee jonkin yhden puoleen ajama asia. Yleensä se tarkoittaa, että jokin tai jotkin muut puolueet sitten vastaavasti ovat ehdottomasti vastakkaisella kannalla. Karjalankielisten oikeuksista ei saa tulla kauppatavaraa, jota myydään ja vaihdetaan neuvottelupöydissä. Kaikki puolueet pitäisi saada ottamaan karjalan kielen puolustaminen ohjelmaansa.

AILA-LIISA LAURILA
Päätoimittaja

Samassa Vihreiden Tampereen-kokouksessa piti puheen myös toinen kokousedustaja, joka vaati parannusta saamelaisten asemaan, kolmas vaati oikeuksia sukupuolivähemmistöille ja seuraava eläimille.

On varsin erikoista, jos karjalankieliset päätyvät Suomessa samaan karsinaan näiden muiden ”sorrettujen” kanssa.

Kaikkille oikeudet luonnollisesti kuuluvat, aiempaa paremmat mahdollisuudet ja edut, mitä ne sitten kunkin ryhmän kohdalla ovatkaan.

Kristuksen Kirkastumisen Kirkko seisoo kuin valtava luuranko Kižin saarella Äänisellä Karjalan tasavallassa. Melkein kaikki sen 22 kupolista on riisuttu pois, vain viisi on jäänyt tukitankojen varaan killumaan. Vuonna 2020 pitäisi korjaustyön olla valmis.

Äänisen museosaaresta rakennetaan kansainvälisen tason kulttuurimatkaileukohdetta, joka voi tuplata turistimääränsä lähivuosina

Kiži uudistuu valtavassa remontissa

Kižin pogostan kirkkoryhmä on komeaa katseltavaa, vaikka remontti on vienyt kupolit Kristuksen Kirkastumisen kirkosta. Myös lahonneet hirret vaihdetaan uusiin vuonna 1714 valmistuneesta kirkosta. Kellotapuli valmistui vuonna 1862.

Jokin aika sitten ohjaket käsiinsä ottanut entinen Karjalan tasavallan kulttuuriministeri paneutuu nyt tarmolla Kižin alueen kehittämiseen. Hän nauttii itsenäisestä työstään, jolle suuntaviivat asettaa Kižin ulkoilmamuseon kehittämissuunnitelma vuosille 2017–2027. Kiži on ollut kulttuurialan valtionlaitos vuodesta 1966 lähtien.

– Viime vuonna täyttyi pyöreät 50 vuotta. Kun vain saamme riittävästi rahaa Moskovasta, niin saamme työt eteneämään hyvin, Bogdanova kertoo *Karjalan Heimolle*.

Työtä riittää ja se vaatii huippuosaamista. Kehittämissuunnitelma pitää sisällään yli 50 nidettä suunnittelu- ja luonnosasiakirjoja, joissa kaikki tehtävät on eritelty seikkaperäisesti. Pääkirkon puurakenteiden jättiurakan lisäksi muun muassa paloturvallisuus nostetaan uudelle tasolle ja maa-alueita kunnostetaan. Uusi museovarasto ja käsityökeskus kuuluvat myös projektiin. Tiekin saarelle on ollut tekeillä Kuolan moottoritietä Ojatevštšinan kautta. Se helpottaisi paikallisten asukkaiden kulkua.

Kehittämissuunnitelman lisäksi muutostöitä valvoo tarkka kansainvälinen silmä. YK:n alaisen Unescon maailman kulttuuriperinnön suojelukohde Kižistä tuli vuonna 1990, samoihin aikoihin Pietarin keskustan ja Moskovan Kremlin kanssa ja ensimmäisinä kohteina Venäjällä.

Kižin museosaari kaikkine lähialueineen on Venäjän suurimpia ulkoilmamuseoita. Alueella sijaitsee yli 80 ainoalaatuista puurakennustaiteen muistomerkkiä. Upeiden pääkirkkojen ja kellotapulin lisäksi kokonaisuuteen kuuluu rukoushuoneita eli tša-sounia, tuulimyllyjä, aittoja, suuria ja vielä

Matkailijoita pääkirkon rujous ei ole haitannut. Kesäaikaan Kižin laituriin kiinnittyy ensimmäinen suuri risteilyalus jo varhain aamulla ja päivän mittaan lisää turisteja tuovat kantosiipialukset Petroskoista. Vieraita saapuu kaikkialta maailmasta. Opastuksia tarjotaan heille suomeksi, ruotsiksi, norjaksi, englanniksi, saksaksi,

ranskaksi, espanjaksi, turkiksi ja kiinaksi. Kižin museosaaren matkailijamäärät ovat lähes kolminkertaistuneet 20 vuodessa. Vuonna 1997 Kižillä kävi noin 60 000 turistia vuodessa ja tänä vuonna luku on vähintään 170 000. Kižin ulkoilmamuseon johtaja **Jelena Bogdanova** arvioi, että määrä voi kasvaa lähivuosina jopa yli 300 000:een.

suurempia perinnetaloja sekä muita rakennuksia ja rakennelmia.

Kižillä henkii aito karjalaisuus, mutta myös vepsäläisyys ja venäläisyyskin. Mikään kuollut paikka se ei ole, vaikka se hiljeneekin joka ilta aina sen jälkeen, kun viimeinen laiva on häipynyt laiturista.

– Kižillä on viisi taloa, joilla on joku muu omistaja kuin museo. Lisäksi meillä on kissoja, koira ja viisi hevosta. Hevoset kuljettavat kärryillä turisteja ympäri saarta, mutta ne myös kyntävät peltoja ja tekevät muuta työtä, Bogdanova kertoo.

Kižin saari on kuusi kilometriä pitkä ja leveimmältä kohdaltaan 800 metriä leveä. Pohjoisimmassa päässä sijaitsee tuulimylly, aitta ja Kolmen pyhimyksen tšasouna. Eteläkärjessä ovat muun muassa sepän paja ja Sergejevin talo, jonka pohjakerroksessa nuori **Aleksei Ribakov** on valmistanut tänä kesänä upeaa kanoottia koivun tuohesta. Hän kertoo tekevänsä sitä pohjoisamerikkalaisen teknologian mukaan.

Jelena Bogdanova kertoo, että kaikki 250 museon työntekijää ovat arvokkaita ja tärkeitä. Hän ei kuitenkaan malta olla erikseen ylistämättä Kristuksen Kirkastumisen kirkkoa entisöiviä kirvesmiehiä. He ovat Bogdanovan mukaan koko laajan valtakunnan parasta ammattiväkeä. Heitä on 12 ja heillä on työkokemusta keskimäärin 20 vuotta. Joukossa on nuorukaisia, joille kokeneemmat siirtävät ammattitaitoaan.

Museo järjestää yhdessä kansainvälisen ICCROM-tutkimuskeskuksen kanssa syyskuussa alkavan Kižin ensimmäisen puurakennusten restaurointikurssin, jonka ennakkosuosio ylitti rohkeimminkin odotukset. Kurssille tuli ennätyksellisesti yli 40 hakemusta 18 maasta. Kurssilaisia voidaan ottaa vain 16.

ICCROM on kulttuuriomaisuuden säilyttämisen ja entistämisen kansainvälinen tutkimuskeskus, johon kuuluu 135 valtiota. Tähän asti keskus on pyörittänyt puurakennusten restaurointikursseja vain Norjan Oslossa ja Japanin Narasssa. Kiži on nyt tekemässä historiaa, kun sen kurseista on tulossa maailman kolmannet.

Kižin alueella on ollut asutusta jo 1200-luvulta lähtien. Ensimmäiset asukkaat olivat

karjalaisia ja vepsäläisiä, venäläiset saapuivat 1300–1400-luvulla muun muassa Novgorodin suunnalta.

Ensimmäiset asiakirjamaininnat Kižin pogostasta ovat 1500-luvulta. Pogostal-la tarkoitetaan taajamaa, jossa on muun muassa kirkko, kellotapuli ja hautausmaa. Kristuksen Kirkastumisen kirkon seutua kutsutaan pogostaksi.

Aikoinaan saarella oli 15 kylää, joista Vasiljevo ja Jamka ovat säilyneet nykypäivään asti. Saarella ei enää ole vakituksia asukkaita. Kesäkodin se kuitenkin tarjoaa museon työntekijöille, joista osa asuu vanhoissa ja osa vähän uudemmissa taloissa. Museoalueen pohjoispuolelle on rakennettu muun muassa konttimaisista peltirakennelmista upouusi konttimökkikylä, joissa voivat yöpyä esimerkiksi leireille tai seminaareihin saapuvat vieraat.

Nykyisen Kristuksen Kirkastumisen kirkon rakentamiseen tuli tarve, kun

tulipalo tuhosi edellisen kirkon vuonna 1670. Karjalaisen puuarkkitehtuurin huipputyö valmistui vuonna 1714. Kellotapuli rakennettiin 1800-luvulla. Vieressä seisoo myös Jumalanäidin suojeluksen kirkko, ns. talvikirkko, joka on varsin aittamainen, mutta sen katon kruunaavat yhdeksän kaunista kupolia.

Sellainen merkittävä puute pääkirkkoon aikoinaan kuitenkin jäi, että siihen ei tehty lainkaan kivijalkaa. Niinpä rakennus alkoi vajota maahan, kun alimmat hirret lahosivat pikkuhiljaa. Nykyajan rakentajat ovat saaneet aikaan melkoisen ihmeen muuraamalla tukevan kivijalan kirkon alle.

Seinistä on otettu irti hirsit kerrallaan, tutkittu jokainen perusteellisesti ja lahonneet osat uusittu. Bogdanovan mukaan 70 prosenttia vanhoista hirsistä on kohennuksen jälkeen palautettu paikoilleen ja 30 prosenttia vaihdettu uusiin.

Kižin ulkoilmamuseon johtaja Jelena Bogdanova arvioi, että matkailijoiden määrä museosaarella voi kasvaa lähivuosina nykyisestä vajaasta 200 000 jopa yli 300 000:een.

Kirvesmieskeskusta johtava Tatjana Nezvitskaja kertoo, että meneillään on kaikkein vaativin korjaustyö. Toiseksi ylin osa tukee rakennelmia sekä yllä että alla.

Kirkkoa varten on kaadettu noin 2 000 puuta. Ongelmana on ollut, että vanhojen hirsien kaltaista lujaa puuta ei tahdo enää löytyä, kun puu kasvaa nykyään nopeammin kuin ennen. Vienan Karjalan metsistä ja Karhumäen alueelta on kuitenkin löytynyt tarkoitukseen kelpaavaa punahonkaa.

Kesäkirkoksikin kutsutun Kristuksen Kirkastumisen kirkon remontointi alkoi yli 30 vuotta sitten. Seinähirsien lisäksi vaihtoon ovat menneet kupolien paanut, jotka veistetään pehmoisesta haavasta. Haapa on hyvä muun muassa siksi, että tuoreet paanut kiiltävät auringonlaskussa kultaisina ja illan hämyssä hopeisina. Paanut vaihdettiin edellisen kerran 1980-luvulla.

Saarella sijaitsevan kirvesmieskeskuk- sen johtaja **Tatjana Nezvitskaja** kertoo, että kupoliosan restauroimisessa kaikkein vaikein tehtävä on nyt meneillään

oleva toiseksi ylimmän kerroksen kunnostus. Suuri osa kattokokonaisuuden painosta lepää sen päällä.

Kun suururakka valmistuu vuonna 2020, kaikki kirkkoa pitkään pystyssä pitäneet metalliset tukirakenteet on poistettu. Myös kirkkosalin ikonit on tarkoit- tus asettaa paikoilleen. Se ei kuitenkaan merkitse, että työt saarella loppuisivat. Ne siirtyvät sitten eri kohteisiin.

Kaikki Kižiin ihastuneet saavat kiittää vanhojen aarteiden säilymisestä myös suoma- laista professoria **Lars Petterssonia**, joka päätyi jatkosodan aikaan vuonna 1942 huolehtimaan vaarassa olleista kulttuuri- muistomerkeistä.

Tuolloin 23-vuotias arkeologian ja filologian maisteri oli osallistunut talviso- taan vapaaehtoisena ja jatkosotaan etu- rintamalla vänrikkinä. Apulaiseksi ko- mennettiin **Oiva Helenius**, jonka kanssa

Kižin museo lyhyesti

- ▶ Ulkoilmamuseo sijaitsee Äänisjärvellä noin 68 kilometrin päässä Petroskoista.
- ▶ Alueen pinta-ala on noin 10 000 hehtaaria, johon kuuluu myös lähi- saaria ja muuta ympäristöä.
- ▶ Arkkitehtuurikokoelma sisältää 82 rakennusta, joista 68 sijaitsee Kižin saarella.
- ▶ Tuli kulttuurilaitokseksi vuonna 1966 ja sai vuonna 2001 liittovaltiol- lisen kulttuurilaitoksen aseman.
- ▶ Saarelle pääsee kesäisin kantosii- pialuksilla, risteilylaivoilla ja helikop- terilennoilla.
- ▶ Kesäsunnuntaisin saarella pide- tään jumalanpalveluksia.
- ▶ Rakennusten lisäksi nähtävänä on paljon erilaisia työ- ja taitonäy- töksiä.
- ▶ Saaren satamassa on suurehko ravintola ja useita matkamui- stomyymälöitä.
- ▶ Pogostan kirkkoryhmä liitettiin vuonna 1990 Unescon Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön luette- loon.
- ▶ Petroskoissa museolle kuuluu kuusi historiallista rakennusta.
- ▶ Kokoelmiin kuuluu kaikkiaan yli 45 000 esinettä.

Pettersson tutki, piirsi, valokuvasi, mittasi ja luetteloi parin vuoden aikana perä- ti 160 asuttua paikkaa, 35 kirkkoa ja 100 tšasounaa Äänisniemen alueella. Valoku- via kertyi kaikkiaan 2 500.

Pääosa kirkkorakennusten ikoneis- ta evakuoitiin Suomeen kesällä vuonna 1943. Marsalkka **Mannerheimin** käs- kystä ikonit palautettiin Petroskoihin jo vuonna 1944. Valitettavasti suuri osa niis- tä tuhoutui myöhemmin tulipalossa. Ai- nakin siis puukirkkojen pelastajana voi- daan pitää Petterssonia, jonka väitöskirja Äänisniemen kirkollisesta arkkitehtuu- rista valmistui vuonna 1950. Petterssonin aineistoon voi tutustua Suomen kansal- lisarkistossa ja Kansallismuseossa. Myös Kižin museon tutkijat käyttävät osan ajas- taan Petterssonin aineistoon perehtymi- seen.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Karjalan rahvahan piänaine (oig.) Tatjana Kle'erova kävyi sanelemas opastujile, kumbaistu ruadoa hän teköy.

Viizi kursupäivvyä Kižil

Kižin kaunis muzeisuari otti viijen päivän ajakse vastah 17 opastujua, kudamat tahtottih opastuo livvin kieleh. Hyö kaikin tul dih Suomespäi.

Kymmene maltau karjalan kielder ylen hyvin da heidy rubei **Ol'ga Žarinova** vie parembakse opastamah. Seičče oli vastealgajii, kudamii opasti **Nad'a Mičurova**.

Ylen hyvä kursupaikku oli meile luajittu Jamkan kyläh. Joga päiviä istuimmo Ananievan talon sarual huondekses algajen ildupäiväh sah. Opastundan jälgeh myö kaikin joukol kävyimmö tuttavumah Kižin kirikkölöih, taloloih i kaikkih ylen mieläkiinnittäjih suaren uardeh.

Muzein piänaine **Jelena Bogdanova** kävyi toiči meijän kel, ozutti nämmii omaluaduzii paikkoi i saneli muzeisuaren histouries da vähäzen tuliesgi aijas. Jumalan kirkastuksen kirikkö on nygöi perustehellizen remonturuavon al. Viizi kuupolua istutah raudahizien tugikeppi-löin piäl da vuotetah, kuni netgi otetah

iäre da viijäh kohendettavakse Puuseppyykeskukseh. Myö kaččelimmo sidä kummua srojuu vieres olijas kellojallas, kirikön bašn'aspäi.

Piäzimmö käymäh Puuseppyykeskusehgi. Sie johtai **Tatjana Nezvitskaja** saneli meile, kui sidä kirikkyö kohendetah. Sygyzyl tulou Kižih ruadajii 20 eri muaspäi pidämäh omua puuseppyykursua. Pluanoin mugah kiriköl pidäy roita valmis vuvvennu 2020. Rodieugo sit se valmis vai ei, sen vaste kolmen vuvven peräs näemmö. Ruaduo vie on äijj.

Myö kävyimmö sežo vahnoih karjalazih muzeitaloloihi. Nämmih perindölizih dieloloihi tuttavuimmo vie kursal. Ol'ga Žarinova saneli omile opastujile, mittumat oldih karjalazien koit da kui niilöis eletti ennevahnas. Näimmö Kižin pogostas oli pelvasruado, kui rauduseppyy tagou ruadobrujii i kui venehmuasteri luadiu venehty tuohesgi. Sit vie kursal pagizimmo nämmis vahnois ruadolois.

Opastuimmo arbituksigi: mi se on muzikku lyčykkäine, kudai kai helmat

kaččou. Se on kynns! Oli meil äijän muudugi hyviä. Kylyh kävyimmö kahteh kerdah. Rohkiembazet käydih kezoilegi järveh. Kahtennu ehtäzenny myö kižaimmo suaren ruadoväin kel.

Voibi tottu sanuo, ku nenne muzein ruadajat ollah ylen nerokkahat. Hyö pajatetah pajoloi, itkietäh perindöllizii itkuvirzilöi da muudugi hyvin maltetah. Ruadajil on eriluaduine ruadopaikku. Jälgi-mäzenny päivänny piiraidu vie heijänke luajimmo.

Vie mainičen Kižin suaren kaunistu luonduo. Kai tuhjot da pihl'uat oldih kukkimas. Linduzii lennelti hi ilmoil eigo suaren kuulužat mavot meidy kiuzattu. Myö hyväl mielel astelimmo jallal dorogazii da troppazii myöte sinne tänne, hos oli meile avtobussugi annettu.

AILA-LIISA LAURILA

Kirjoittaja osallistui karjalan kielen (livvi) kesäkurssille Kižin museosaarella 26.6.–1.7.2017. Teksti on julkaistu aiemmin Oma Mua -lehdessä.

Kižin saaren pellava oli vielä varsin lyhyttä kesä-heinäkuun vaihteessa. Pellava-asuun pukeutunut Oleg Skobelev kertoo, miten työt tehdään perinteiseen tapaan.

Pellava on ylellisyyskuitu

Kižin museon tutkijat Anna Makarova ja Oleg Skobelev järjestävät perinnetyönäytöksiä.

Pitkiä pellavia! Näin voi vielä nykyäänkin huutaa laskiaisena kelkkamäessä. Harva kuitenkaan enää tietää paljon mitään pellavan viljelystä tai sen jälkikäsitteystä

ja kaupallisesta merkityksestä. Kižin saarella voi oppia paljon pellavasta.

Valkoiseen pellava-asuun, mustiin nahkasaappaisiin ja lippalakkiin pukeutunut mies osoittaa sormellaan maahan

ja näyttää, miten keväällä kylvetty pellava on noussut jo hyvään alkuun alkukesän surkeista säistä huolimatta.

Käsittelyvalmista pellavaa ja niiden edessä sianharjaksista tehty harja.

Oleg Skobelev ja Anna Makarova näyttävät niin taitavilta pellavan käsittelijöiltä, että heitä voisi luulla ammattiviljelijöiksi. Oleg loukuttaa ja Anna harjaa pellavaa. Edessä lihtauksessa käytettävä työkalu.

Laadukkaan kuitusadon saamiseksi kasvuston pitäisi olla tiheä ja tasainen. Rikkaruohot on tapana kerätä kylvöksen seasta pois käsin. Mies nostaa paitansa helman kaarelle ja näyttää, miten rikkaruohot kootaan syliin.

Kitkettäessä taimien on oltava 5–10 sentin mittaisia, koska silloin ne ovat vielä taipuisia eivätkä murru jalan alla. Pellavan kitkeminen on tehtävä, vaikkei rikkaruohoja olisi paljonkaan, sillä kitkentä tiivistää maata pellavan juuriston ympärillä ja parantaa kasvua.

Perinnetiedon mukaan kitkentä tehdään peruuttaen ja paljasjaloin. Ennen se kuului lähinnä naisten ja lasten töihin, mutta nykyään siihen voivat yhtä hyvin ryhtyä miehetkin. Pellava kukkii sinisiin tai valkoisiin pieniin kukin. Kukinnan jälkeen kehittyvät sylkyt eli siemenkodat. Korjuuajankohta määräytyy kuidun käyttötärpeen mukaan.

Pellava on vanhin tekstiilikuitu. Kizín

ulkoilmamuseossa voi nähdä, kuinka pellava kasvaa pellossa, kuinka sitä liotetaan, loukutetaan, lihtataan ja harjataan. Museon työntekijät **Oleg Skobelev** ja **Anna Makarova** näyttävät niin taitavilta pellavan käsittelijöiltä, että heitä voisi luulla ammattiviljelijöiksi.

Pellava korjataan niittämällä tai nyhtämällä. Skobelev näyttää, miten pellavaa nyhdetään kouraisemalla tukko kämmenellä, peukalo maata kohti. Nippu nyhtäistään suoraan ylöspäin ja multa karistellaan juurista esimerkiksi saappaanvarsta vasten taputtelemalla. Sitten pellava sidotaan pieniksi kimpuiksi, lyhteiksi.

Paras aivinakuitu nyhdetään elokuun alkupuolella ns. vihreällä tuleentumisasteella, noin 20 vuorokautta täyden kukinnan jälkeen. Karkeampi kuitu nyhdetään tai niitetään noin runsaan kuukauden kulluttua täyden kukinnan jälkeen.

Pellosta korjaamisen jälkeen vuorosa on rohkeminen. Sen tarkoituksena on irrottaa siemenkodat eli sylkyt varsista

ennen liotusta, jotta siemensato saadaan talteen. Aikaisin nyhdetystä pellavasta ei kypsymättömiä siemeniä kuitenkaan kannata rohkia.

Perinteinen rohka on naularivistön muodostama lävikkö, joka irrottaa siemenkodat. Nykyajan harrasteviljelijät saattavat käyttää jopa marjanpoimuria vastaavaan tarkoitukseen. Kasvit vedetään piikkien läpi niin, että sylkkyosa tulee viimeisenä ja putoaa pois.

Pellavia liotetaan loppukesän lämpöisessä järvivedessä 2–6 viikon ajan. Liotamisen tarkoitus on pehmentää korsia niin, että puumainen pintaosa saadaan irtoamaan. Liotuksen jälkeen nippuja kuivatetaan joko auringossa tai esimerkiksi viileähkössä saunassa.

Seuraava työvaihe on loukutus, jonka tarkoituksena on murskata kasvin vartta. Ensin loukutetaan tyvipää ja sitten latva-puoli. Loukuttamisen jälkeen lihdataan vähän saman tyyppisellä, mutta pienemmällä linkkulaitteella, mikä irrottaa lopputkin puumaiset varsiosat eli päistäreet.

Käsiteltyä pellavaa kerällä, värttinässä ja vyyhdellä.

Perinnetiedon mukaan kitkentä tehdään peruuttaen ja paljasjaloin. Ennen se kuului lähinnä naisten ja lasten töihin, mutta nykyään siihen voivat yhtä hyvin ryhtyä miehetkin.

Lihtaamisen jälkeen kuidut lajitellaan hienoihin aivinoihin ja karkeampiin rohtimiin häkilässä, joka on pieni piikkimattomainen esine. Siinä on useimmiten kaksi piikkikenttää: ensin käytetään harvaa ja sitten tiheää aluetta.

Vielä on tarpeen tehdä harjaus, jos halutaan saada mahdollisimman laadukasta aivinaa. Sellaisesta saa kehrättyä vahvaa, mutta tasaista ja ohutta lankaa. Hyvä harja saatiin ennen vanhaan karjun eli urossian niskajouhista. Harjaamisesta on käytetty myös nimityksiä sivistäminen ja sivistely.

Kuten prosessin monivaiheisuudesta voi päätellä, saadaan pellolla kasvaneesta pellavasta lopulta ”saalista” todella vähän, vain vajaat kymmenen prosenttia alkutuotteesta.

Anna Makarova työskentelee pellavanäytösten lisäksi oppaana ja osaa useita kieliä. Lisäksi hän osoittautuu saaren työväen ja vieraiden kesken järjestetyssä illanvietossa varsin taitavaksi perinnetanssien taitajaksi.

Venäjä on varsin merkittävä pellavan tuottajamaa edelleen. Esimerkiksi Tverin Karjalassa pellavatuotteille on useita omia erikoisliikkeitäkin. Muut tärkeimmät pellavan tuottajamaat ovat Kiina, Valko-Venäjä, Ukraina, Ranska, Liettua, Belgia.

Suomessa pellavaa on viljelty 1500-luvulta lähtien. Suurimmillaan viljely oli 1700-luvulla, jolloin pellavakangas oli Suomelle tärkeä vientituote. Lähes kaikki vaatteet ja tekstiilit olivat ennen vanhaan pellavaa.

Vielä viime vuosisadan alkupuolella saunapyyhe oli pellavainen ja pella-valakanoiden välissä nukuttiin yleisesti, mutta puuvilla korvasi pellavan monissa käyttökohteissa. Tekokuitujen keksimisen myötä viljely loppui melkein kokonaan 1940-luvulla.

Pellavaa ei ole kuitenkaan unohdettu. Pellavan viljely on elpynyt viime vuosien aikana EU:n alueella, myös Suomessa. Suomessa pellavaa viljeltiin vuonna 2000 noin tuhannen hehtaarin alalla, kun

vuonna 1995 viljelyala oli vain noin sata hehtaaria.

Pellavan tuotanto muualla maailmassa on pysynyt lähes samana viime vuosikymmenet. Vuosituotanto on noin 700 000 tonnia, mikä on noin 1,5 prosenttia kaikesta kuitujen tuotannosta maailmassa.

Viime aikoina pellava on ”löydetty” uudelleen ja siitä on tullut ylellisyyskuitu. Osa viljelijöistä on innostunut siitä, koska saa siitä paremman hinnan kuin jostakin muusta viljelytuotteesta.

Pellavasta tehdään muun muassa hintavia design-vaatteita tai huonekalukankaita. Pellavalla on hyvä lämmönjohtokyky ja siksi se tuntuu lämpimällä säällä viileältä. Se imee myös hyvin kosteutta. Jäykkyytensä vuoksi pellava rypistyy helposti ja siihen voi tulla pesussa pysyviä pesuryppyjä, mutta ne kuuluvat asiaan.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

VUOKKINIEMEN KURSSI

Šuuri šukukunta, helie heimokunta

Perintehelliset karjalan kielen ta kulttuurin kešäkurššit oli järješšetty Vuokkiniemi – suomelais-ugrilaini kulttuurikylä -ohjelman rajoissa. Kurššin teemana oli pereh ta lapšien kašvatuš.

Tiijättäkö mitä tarkottau ”löytyä vinkuja tukka”? A mi on ”hampahankanto”? Ili mintäh karjalaiset lahjotettih puapolla kintahie vaštašyntynön lapšen hoijošta? – Näitä ta vielä äijän muitaki mukavie tietoja šai kuulla vienankarjalan kešäkurššilla Vuokkiniemeššä.

Kurššin opaštajat, karjalan kielen parissa jo monta vuotta ruatajat ammattimiehet **Valentina Karakina**, **Olga Karlova** ta **Jevgeni Karakin** oli varušettu opaštujillah pakšut kanšijot mukavua ainehistuo. Valentina Karakinan tuntuilolla kurššilaiset perehyttih karjalaisien perintehellisih elämäntapoih: konša karjalaiset miehellä mäntih tai akotuttih, miten puolisojah valittih ta häitä piettih, miten ta missä lapšie šuatih, ketä piettih šuurešša arvošša, a kellä oli kaikista pahin olo pereheššä.

Päiväkotien kašvattajat ta pienien lapšien muamot šuatih varmašti šuurta hyötyö Lorukerho-kurššista, missä Olga Karlova opašti perintehellisie lapšien loruja ta näytti miten näitä loruja käytämällä voit leikkie lapšien kera. Jevgeni Karakinin kera kurššilaiset tutkittih uutta nykyaikaista šanaštuo, mi liittyy lapšien kašvatukseh, hoitoh ta leikkimiseh.

Šuatuja tietoja varmissettih käytännöššä käymällä leikkikentällä. Jokahini kurššilaini šai kuotella iččietäh kuin vanhemman šamoin ni lapšen roolissa. Ainehistuo oli niin äijän, jotta ei ieš keritty

käyvä kaikkie läpi. Jäi kotihki mukavua lukomista.

Kurššiohjelma oli tovemmaštah monipuolini. Paičči kielen opetušta kurššilaisilla kerrottih Akonlahen kylän ta šuvun istorijašta, lapšien musiikista šekä esitetih filmijä vienalaisešta runonlaulašta **Jušši Huovisešta**. Opetukšen lisäksi oli järješšetty muutaki mukavua toimintua: kanšantanššija ta -lauluja, kiertokävelyjä Vuokkiniemen kylyä myöten ta ašen päivämätka Akonlahen kyläh, Petrunpäivän pruasniekkah.

Totta šanuon näillä kielikurššiloilla aina valtuau erikoini ilmapiiri. Ikäh kuin koko ympäristö vaikuttais šitein, jotta hirmottau paissa karjalan kielellä, kainošte-lomatta ta varajamatta, ken miten šuatau. Ihan ensimmäiseštä päiväštä alkuan kurššilaiset piäššäh hyväh kielikylpyh, konša karjalan kieltä šuau kuulla ta harjotella huomenekšešta iltah šuate kuin opaššukšen aikana, šamoin ni šen jälkeh perehissä, kumpasissa kurššilaiset majo-tutah.

Eikä šuotta kielikurššit oli tänä vuotena järješšetty Vuokkiniemen kyläššä. Vet Vuokkiniemi on niitä harvoja Karjalan kylijä, missä vielä kuuluu karjalaista pakinua, missä kylän kavulla vaštah tulija paikallini eläjä voit luatie šiula terveyhön karjalakši, missä kiäntyön mihnih kyläpilah ta kyšyön mitänih karjalakši ei pie varata, jotta šilma ei ymmärretä.

A miten mukava oli kylyn jälkeh keräytyö isäntäväjien kera yhteh stolah iltapäijyllä, paissa karjalakši, kyšellä heiltä kylän elokšešta, entiseštä ta nykyelämäštä.

Ei tietenkänä šua oppie kielen nälän aikana, eikä näillä kurššiloilla ole šemmoista tarkotušta. Opaštajien mieleštä tärkeintä on antua ihmisillä ainehistuo, kumpaista hyö jatkošša voijah käyttyy omašša työššäh, vet šuuri joukko kurššien ošallistujista ollah karjalan kielen parissa ruatajie ihmisie: koulujen opaštajie ta päiväkotien kašvattajie.

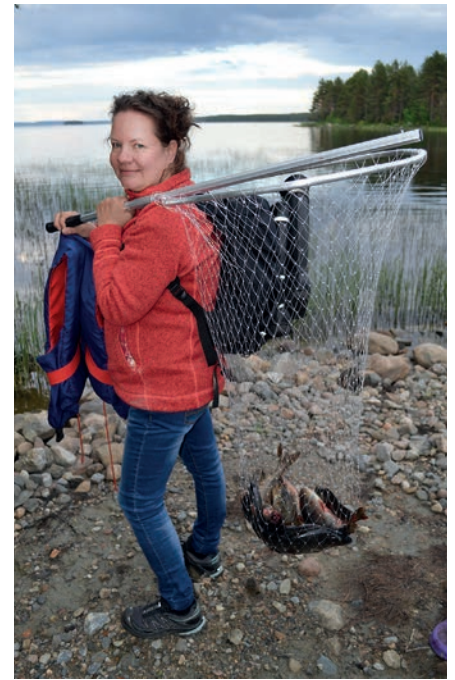
Miušta yhtä tärke on še virikeh ta into, kumpaista nämä kurššit annetah – olisko še jo ušiempie vuosie kurššiloilla käynyt kurššilaini-”dinosauri” (šanakši tuon šuutkanimitykšen on keksitty iče kurššilaiset) tahi ensimmäistä kertua ošallistuja.

Pirjo Schwarz, Suomen viimesen vienalaisen runonlaulajan Jušši Huovisen tytär, eläy Šakšašša.

– Mie ensimmäistä kertua näin tätä šeutuo, mistä miun ämmöki oli lähtösin. Olen oikein hyvin viihtyn tiälä ta olen tunten kotosakši olon. Kaikki kurššilaiset ta opaštajat on oltu mukavie. Tulou varmašti ikävä heitä kaikkie. Kielen takiehan mie tänne tulon ta olen oppin äijän. Šaima kotihki tekstijä ta on mukava lukie niitä jälleštiki. Kovašti kiinnošti Akonlahti, še oli ikimuistonni matka. Eikä ieš vihmapäivä himmennä muistuo šiitä.

Tatjana Titova, kiäntäjä, Helsinki.

– Olen jo pitän aikua miettinn alot-

Sirpa Mänty šai venehmatalla šuuren kalašoalehen.

Vuokkiniemessä kurššin teemana oli pereh ta lapšien kašvatuš. Kurššilaiset perehyttih karjalaisien perintehellisih elämäntapoih: konša karjalaiset miehellä mäntih tai akotuttih, mitein puolisojah valittih ta häitä piettih, mitein ta missä lapšie šuatih.

tua vienankarjalan opaššukšen ta kačoin kohtalon lahjakši piäššä kurššilla Vuokkiniemeh juuri šinä vuotena, kun šiitä tuli Suomalaisugrilaini kulttuurikylä. En ole vielä konšana opaštun vienankarjalua, no mieleštäni miula on jo aika hyvä pohja mistä alottua. Yliopiston jälkeh olin töissä Karjalan kansalliskieliseššä radijošša, missä šain kuulla ta opin aika hyvin ymmärtämäh karjalan ta vepšän kieltä, šuomie olen opaštun ta äijän ruatan šen parissa.

– Viena on helpoin karjalan kielen murreh, mitä šuomie ošuaaja voit opaštuo. Kurššin aikana halusin tutuštuo šen morfologijah ta kielioppih. Tämän lisäksi vuotin, jotta piäšen oikieh kieliympäristöh, missä näitä aseita – muoto- ta kielioppie šais harjotella. Kuršši vaštasi vuottamisie täyvellisešti. Ohjelma oli luajittu niin, jotta karjalua piäsi kuulomah ta harjottelomah joka päivä monešša eri muuvvošša: tunnilla luokašša, majotušpaikašša, urheilukentällä, buššimatalla, juhlašalissa, kyläjuhlašša.

– Haluon antua täyvet pistehet kurššin vetäjäillä kurššin kokonaišohjelmašta, majotukšen ta ruokailun järještämiseštä šekä luatukkahista opetušmaterialiloista. Šaima kotih vietäväkši koko kurššin ainehaston yksissä kanšiloissa šekä muuta lukomista.

– Kurššin parahiksi aseiksi kačon huippuammattilaiset opaštajat ta mahtavat ošallistujat, kumpaset on ylen kiinnostuttu karjalan kieleštä ta kulttuurista. Šen heinäkuun netälin aikana vienua paistih oikein urakalla.

Pariskunta V'aceslav Pol'akov ta Olga Portretova, Karjalan Kansallisen teaterin näyttelijät, Petroskoi.

– Oikein miellytti iče kurššien ainehisto ta še, jotta meitä opaššettih kolme eri opaštajua. Jokahini heistä oli paraš omašša mieliaihiešša. Yhteheš tuo kurššiohjelma oli järješetty hyvin asientuntevašti: paikka, missä vielä kuuluu elävyä karjalan kieltä, esittelyt, filmit, matat – kaikki tämä herättäy kiinnostušta ta an-

tau intuo kielen oppimiseh. Tuo kielikylpy oli meilä hyvin tärkietä.

– Myö ymmärrämmä kieltä ta käytämä šitä töissä, kuitenkin emmä šuata vapuašti paissa. Meijän mieleštä, kaikkien näyttelijien, kumpaset ruatah kansallisalalla, kannattais käyvä näillä kurššiloilla. Nämä kielikurššit annettih meilä šuurta virikehtä, tämä on ollun aivan mahtava kokemuš.

OLGA MELENTJEVA

Karjalan kielen ta kulttuurin kešäkurššit oli pietty Vuokkiniemeššä 10.–14. heinäkuuta.

Kiitokšet

Kaikkien kurššilaisien puolešta himottais šanu šuuret passipot vuokkiniemiläisillä vierahanvaraisušta ta lämpimästä vaštahotošta, šekä Vuokkiniemen Kataja-ryhmällä kaunehešta konserttiohjelmašta. Erikoiskiitokšet Matti Kyyrösellä mukavan venehmatan järještämiseštä Pirttilahen kylän paikalla.

Kalle Paajasteen vetämä Vuokkiniemi-seuran joukkue oli ylivoimainen kyykkäkilpailussa.

Kulttuuripääkaupunki Vuokkiniemi järjesti mahtavan kyläjuhlan

Paikkakunnan omat Martat ja Katajat täyttivät esiintymislavan ja Vuokkiniemi-valssi soi. Näin käynnistyi yli sadan esiintyjän toteuttama juhla, joka kesti melkein kellon ympäri. Kalevalainen henki pääsi esiin *Kamanat kottukoohot* -laulun myötä.

Sade sävytti, mutta ei suinkaan pilannut Iljan päivän juhlaa Vuokkiniemessä elokuun ensimmäisenä lauantaina. Tällä kertaa tuo perinteinen kyläruusniekka oli myös vuoden 2017 suomalais-ugrilaisen kulttuuripääkaupunkivuoden pääjuhla, jonka ohjelma oli poikkeuksellisen monipuolinen ja edustava.

Vieraita oli luonnollisesti saapunut Suomesta asti. Vuokkiniemi-seuran retkelle osallistui lähes 40 vienalaistaustaista tai vienankarjalaisuudesta kiinnostunutta matkajaa. Mukana oli myös esiintyviä taiteilijoita ja tietenkin kyykkäjoukkue. Ne kaikki esiintyivät erityisen menestyksekkäästi.

Kyykkäjoukkueen pelaajat **Kalle Paajaste**, **Alexi Paajaste**, **Anni Paajaste**, **Kai Pekusjef** ja **Timi Volotinen** veivät ylivoimaisen voiton paikallisista vastustajistaan.

Lahtelainen Taidekollektiivi Liiketila puolestaan veti Kylätalon salin täyteen kahdesti teoksellaan *MAA*. Toinen esitys

oli yleisön pyynnöstä toteutettu ylimääräinen kerta.

– Olimme vähän huolissamme ennakkoon, että tuleeko yleisöä lainkaan, kun muut taiteilijat esiintyivät päälavalla Ontsin aukiolla ja me jouduimme johonkin Kylätalon nurkkaan. Yllätyimme, kun sali täyttyi ääriään myöten ja yleisö seurasi tosi intensiivisesti. Ihmetytti, että kaikki lapsetkin jaksoivat pysähtyä ja keskittyä katsomaan, taidekollektiivi kertoi.

Neljän naisen ryhmä kertoi tanssiesityksellään tarinaa kielen elämästä ja kuolemasta, siitä, kuinka suomalais-ugrilaiset kielet ovat vaarassa kadota maailmasta. Loppu on onneksi toiveikas, ehkä

Ilja Vatanen (vas.), Aleksandr Koktomov ja Ljudmila Vatanen avaavat juhlapäivän ohjelmaa.

Petroskoilainen Sattuma-yhtye villitsi juhlaväen hurjaan tanssiin koleassa kesäillassa.

Jyskyjärven Tuomi-kuoro laskeutui alas esiintymislavalta ja säesti tanssia omalla laulullaan.

niillä sittenkin on vielä mahdollisuuksia jäädä eloon. Esitys sai ensi-illan Suomalais-ugrialaisten kansojen maailmankonferenssissa Lahdessa viime vuonna.

Liiketilän nuoret naiset tuntuivat olevan yllättyneitä myös siitä, kuinka heillä itsellään ei ollut tarvetta päästä nettiin surffailemaan Vuokkiniemi-viikonlopun aikana. Paikkakunnan luonto, arkkitehtuuri sekä hieno henki ja tunnelma lumosivat.

– Kylän asukkaat tuntuvat siellä kuuluvan eri aikaan kuin ihmiset Suomen puolella. Yksi kaikkea kuvaava sana on aitous, kiteytti yksi tanssijoista.

Viimeinen majoituspaikassa vietetty ilta jäi jokaisen tanssivieraan mieleen ikimuistoisena. Se piti sisällään vieraita, joiden kanssa laulettiin ja tarinoitiin pitkään. Matkalla harrastettiin myös ”runonkeruuta” eli tehtiin äänityksiä. Niitä on tarkoitus käyttää *Kaiut*-teoksessa, jonka ensi-ilta on tämän vuoden loppupuolella.

Kulttuuripääkaupunkivuoden pääjuhlassa Ontsin aukiolla esiintyivät tietenkin ensimmäisinä paikkakunnan omat Kataja- ja Martta-ryhmät. Heidän jäl-

keensä nähtiin Jyskyjärven Tuomi-kuoro ja vepsäläiskuoro Soutjärveltä sekä Otrada-ryhmä Kostamuksesta.

Kostamuksen Hete-ryhmä versioi juhlaan osan omasta vianalaiset häät eli *Hiät*-esityksestään. Udmurtialaiset Biginkylän vieraat olivat mukana hieman pienemmällä joukolla kuin avajaisissa tammikuussa.

Petroskoilainen Sattuma-yhtye sai yleisön innostumaan ja lämpenemään koleassa ja pilvisessä illassa, joka päättyi komiaan ilotulitukseen.

Vuokkiniemiseuralaisten mukana matkannut kajaanilainen **Kerttu Lammasaari** ihastui ennen kaikkea Hete-ryhmän *Hiät*-esitykseen. Ryhmä oli hänen mielestään kehittynyt kovasti sitten viime näkemän.

– Myös illan etnokonsertti oli oikein hyvä ja Taidekollektiivi Liiketilän esitys kerta kaikkiaan upea. Kaikesta näki, että juhlaan oli todella satsattu, Lammasaari kertasi kokemuksiaan.

Pari kuukautta Vuokkiniemessä kesälomaa viettänyt **Matti Kyyrönen** kertoi, että kesän aikana paikkakunnalla on ollut tarjolla paljon mielenkiintoista ohjelmaa.

Hän arvioi juhlavuoden näyttävän lopulta vuokkiniemieläisten omalta, vaikka alussa tuntui, että muut omivat sen.

Uutta suomalais-ugrialaista kulttuuripääkaupunkia ei tänä vuonna tietävästi valita. Projekti oli Mafun-järjestön mukaan tarkoitettu määräaikaiseksi. Neljän vuoden perinne saattaa jatkua joskus, mutta sääntöjä todennäköisesti uusitaan.

Tällä kertaa Vuokkiniemen juhlissa kuuli karjalaa ja suomea tavallista enemmän myös esiintymislavalta puhuttuna. Iljan päivän pruasniekka oli aidosti suomalais-ugrilainen juhla, ei pelkästään venäläinen. Karjalan tasavallan virallista hallintoa edusti karjalaisen kansallisuuspolitiikan varaministeri **Jelena Migunova**.

Myyntipöytiä oli Ontsin aukiolla tavallista pitempi rivi. Vaikka kauppiat joutuivat sateen vuoksi välillä suojaamaan tavaroitaan muovein, kauppa kävi ja tavara vaihtoi omistajaa. Ajoittaisesta sateesta ei sittenkään ollut juuri mitään haittaa.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Arto Rinne on monipuolinen muusikko ja radiotoimittaja, joka asuu Petroskoissa ja on käynyt lukemattomia kertoja keikoilla Suomessa. Pop ja rock ovat okei, mutta folk ja perinnesiikki säilyttävät paikkansa lähellä sydäntä.

Arto Rinne on suomalais-komilais-karjalainen muusikko, radiotoimittaja ja perheenisä

Pelimannimies Karjalasta

Karjalan Sivistysseuran 110-vuotisjuhlilla musisoivat Arto Rinne on poikennut niin usein Suomessa, ettei hän enää laske matkojen lukumäärää. Hän käy keikoilla, mutta myös siksi, että suuri osa hänen perheestään asuu Suomessa.

Tänä kesänä Sattuma oli kutsuttu esiintymään muun muassa Kaustisen kansanmusiikkifestivaaleilla, Rääkylän Kihauksessa sekä Pietarilaisilla markkinoilla Tampereella.

Vuoden takaisen kesän mieleenpainuvimpiin esiintymisiin kuuluu osallistuminen **Anne-Mari Kivimäen** Perinleboratorion konserttiin Helsingin Musiikkitalossa, joka oli osa Kivimäen Sibelius-Akatemialle tekemää väitöstutkimusta.

Karjalan Radion toimittajana työskentelevä **Arto Rinne** on tehnyt pitkän uran myös muusikkona. Hän on soittanut muun muassa Talvisovat ja Myllärit-yhtyeissä, jotka tunnetaan hyvin myös Suomessa. Vuodesta 2003 lähtien hänen ykköskokoonpanonsa on ollut Sattuma, joka syntyi perhepohjalta. Folk on hänelle ykkösjuttu.

Sattuman alkuperäisjäseniä ovat Arton ja hänen **Eila**-tyttärensä lisäksi puhallintaituri **Dmitri Demin** ja hänen poikansa **Vladik** eli **Vladislav**. Sattuman syntyesä Eila oli 13- ja Vladik 9-vuotias. Lapset soittivat tuolloin viulua saman opettajan opissa Petroskoissa. Nytemmin Eila on muuttanut Pietarin kautta Tampereelle ja esiintyy yhtyeessä vain Sattumalta.

Myös Rinteen perheen 15 vuotta täyttävä **Timo**-poika on tehnyt debyyttinsä laulajana Sattumassa. Lisäksi pientä yhteistyötä on tehty Vesikelyksestä kotoisin olevan **Katerina Makarovan** kanssa, mutta Eila-tytärtä ei Arton mielestä voi täysin korvata kukaan. Arto on nyt isoisä ja Eila tuore äiti, joka sai heinäkuussa **Milla**-esikoisensa.

Rinne on monipuolinen muusikko, jonka hyppysissä soivat niin kanteleet, kitarat, mandoliini ja busuki kuin huuliharppu ja hanurikin.

Arto Rinne syntyi vuonna 1966, soitettiin 7-vuotiaasta alkaen pianoa musiikkikoulussa ja laului. Hän piti soittamisesta, mutta pianistin ura ei aikoinaan vetänyt ihan hirveästi puoleensa. Niinpä hän meni Petroskoin yliopistoon opiskelemaan suomea ja venäjää pääaineinaan vuonna 1983. Työt Karjalan Radiossa hän aloitti vuonna 1988.

Arton vaimo on kotoisin Vienan Karjalasta, Jyskyjärvellä syntynyt ja myös Borovoissa ja Kostamuksen kaupungissa asunut. Vaimon äiti syntyi vanhassa Kostamuksen kylässä juuri ennen talvisotaa.

Opiskeluaikoina, vuonna 1989, Arto pääsi 23-vuotiaana vaihtoon Helsinkiin ja tutustui jo tuolloin Karjalan Sivistys-

seuran toimintaan. Tutuiksi tulivat esimerkiksi vanhan polven aktiivit **Boris Karpela**, **Pentti Keynäs**, **Ilmari Homanen** ja **Kosti Pamilo**. Hänellä oli onni tutustua reissullaan myös professori **Pertti Virtarantaan** ja sai kutsun **Nina Sailon** ateljeeseen, missä taiteilija teki reliefiä Virtarannasta.

– Tuolloin kuulin ensimmäisen kerran kyykkäpelistä, joka on nyt iso juttu Karjalassa, hän kertoo.

Siitä ajasta jäi muistojen lisäksi jäljelle hyviä suhteita, joista on ollut paljon hyötyä myöhemmin. Nytemmin tie Petroskoista Värtsilään on tullut ajettua satoja kertoja. Suomeen muutto ei kuitenkaan ole ollut mielessä.

Millä tavalla Rinteen perhe on Karjalan tasavaltaan päätenyt? Tästä ei ole puhuttu julkisuudessa vielä kovinkaan paljon. Arto Rinne kertoo eläneensä lapsuutensa kaksikielisessä perheessä, jossa puhuttiin päivittäin suomea. Äiti on komilainen, mutta yhteydet sinne eivät ole koskaan olleet yhtä kiinteät kuin Suomeen.

– Tietenkin kävin lapsena äitini kanssa siellä ja muutama vuosi sitten olin keikalla Syktyvkarissa. Nämä tuuheat ja mustat

kulmakarvani ovat näkyvintä, mitä olen sieltä perinyt, hän naurahtaa.

Arto kertoo osaavansa vain muuttaman sanan komin kieltä. Sen sijaan hän pitää itseään sataprosenttisen suomalais-ugrilaisena ihmisenä. Suomalaisuutensa hän peri sataprosenttisesti suomalaisilta isovanhemmiltaan. **Saimi**-mummo oli syntynyt Luumäellä ja **Uuno**-ukki Kymissä. Heidän sukunimensä oli aikaisemmin **Kiiski**, joka oli peräisin Virolahdelta, aivan Venäjän rajan tuntumasta.

Sukunimi vaihtui Rinteksi 1920-luvulla ja vuonna 1931 Saimi ja Uuno päättivät karistaa Kotkan tomut jaoistaan, hypätä veneeseen, seilata merelle ja päätyä Neuvostoliittoon. Arton tietojen mukaan politiikka ei ollut heidän ajatuksiinsa päällimmäisenä, enemmänkin hän uskoo heidän olleen seikkailijoita.

Pahaksi onneksi Saimin ja Uunon vene lipui aluksi Viroon. Siellä olivat kiväärimiehet vastassa ja pari vaihtoi kiireesti suuntaa. Niin he saapuivat viimein Leningradiin eli nykyiseen Pietariin. Heti aluksi heidät teljettiin tutkintovankeuteen ja karkotettiin Siperian Novosibirskiin.

Arton isä Pauli syntyi Siperiassa vuonna 1934. Perhe eli suomalaisyhteisössä, mutta mieli alkoi tehdä takaisin Suomeen, tai ainakin lähemmäksi sitä. He pääsivätkin Karjalan Vilgaan, Petroskoin kulmille 1930-luvun puolivälissä, mutta jo vuonna 1938 tuli yöllä pihaan auto ja vei Uunon mennessään.

Nyttemmin saatujen tietojen mukaan miestä syytettiin muun muassa vastavallankumouksellisuudesta ja ammuttiin kuoliaaksi syyskuussa 1938.

Saimi-mummo asui poikansa Paulin kanssa Käkisalmissa, mistä heidät vietiin sodan aikana evakkoon Saratovin alueelle. Mummon toinen puoliso oli niin ikään suomalainen **Onni Eskolin**.

Vuodesta 1945 lähtien Paulin kotikaupunki oli Sortavala, missä hän kävi koulua ja varttui aikuiseksi. Hänestä tuli näyttelijä ja teatteriohjaaja, vaikka hän suoritti aluksi maa- ja metsätalouskoulun ja haaveili myös arkkitehdin ammatista. Myös merille olisi tehnyt mieli, mutta siihen työhön ei suomalaisella ollut asiaa.

Pauli Rinne on kertonut hiljattain tv-haastattelussa, kuinka hän joutui sat-

Anne-Mari Kivimäen Perinnelaboratorio kutsui Sattuman vuosi sitten Helsingin musiikkitalon Dmitri Domin pitävät keikkaa erityisen hyvin mieleen jääneenä. Kuvattu 18.8.2016.

tumalta tanssiryhmään, lauluryhmään ja harrastajateatteriin ja sitä kautta teatterioppiin Leningradiin. Hän valmistui vuonna 1957 ja pääsi näyttelijäksi Petroskoin suomalaisen teatteriin. Vuodesta 1974 vuoteen 1991 hän toimi teatterin pääohjaajana.

Vuonna 1991 Pauli Rinne siirtyi näyttelijäksi Joensuun teatteriin, mistä jäi eläkkeelle saman vuosikymmenen lopulla. Sitten hän muutti vaimonsa kanssa Kouvolaan eli lähelle sukulaisiaan ja omien vanhempiensa synnyinseutuja. Kesämökki hänellä on edelleen Säpsässä Karjalan tasavallassa.

Petroskoissa ovat jotkut harmissaan, että niin moni on muuttanut sieltä Suomeen. Arto Rinne ei ajattele muuttajia pahalla. Hän ymmärtää, että Suomeen on menty paremman toimeentulon toivossa. Sen sijaan häntä harmittaa, että kaikki ns. paluumuuttajat eivät opi koskaan suomea kunnolla eivätkä työllisty.

Arto Rinne on perheensä toinen lapsi. Hän kävi Petroskoissa koulua numero 17 ja oppi suomea. Yliopistosta hän valmistui vuonna 1990. Jo paria vuotta aikaisemmin hän

Äänisen rantamaisemat ovat rakkaita petroskoilaisille. Rannan puisto on virkistysalue, jossa Arto Rinnekin viihtyy silloin, kun aikaa kävelyretkeen on.

oli aloittanut työt Karjalan Radiossa. Työn saamisessa auttoi nimenomaan hänen kieli- taitonsa. Toisaalta sitä kautta avautui uusia horisontteja, kuten yhteys karjalan kieleen.

Viena on aina tuntunut hänestä helpolta, mutta livvinkarjalaa oli aluksi vähän vaikea ymmärtää. Vuonna 1989 Rinne perusti livvinkielisen **Santtu Karhun** kanssa Talvisovat-yhtyeen.

– Olemme taas viime aikoina esiinty-

konserttiin. Vladik Demin (vas.), Arto Rinne ja

Vanha tuttu, mutta uusi tuli

Sattuma pääsi tänä kesänä esiintymään Kaustisen kansanmusiikkifestivaaleille. Bändi osaa arvostaa sitä, sillä tuohon suureen kansanmusiikkijuhlaan ei ole helppo päästä mukaan. Tulijoita riittää ruuhkaksi asti.

Sattuma juhlisti festivaalia julkaisemalla siellä uuden albuminsa *Vanha tuttu*. Keulahahmo **Arto Rinne** sanoo arvostavansa levyjen julkaisemisesta ”vanhaan malliin”, vaikka internetin tarjonta pursuaa jos jonkinlaista musiikkituotantoa. *Vanha tuttu* viittaa Facebook-maailmaan. Levyn kannessa on kuva henkilöstä, joka on yhdistelmä bändin soittajista. Sosiaalisessa mediasa voi olla kavereita, joita ei oikein edes tunneta sitten, kun nuo samat tyyppit kävelevät vastaan kadulla.

Vanhaa tuttu on levyn nimikappale, mutta vanhaa tuttua on paljon myös levyn sisällössä. Se on sellaista, jota yleisö

osaa odottaakin. On vauhdikkaita ralleja, mutta myös rauhallisempaa menoa ja instrumentaalikappaleita.

E erityisen ilahduttava on tietenkin *Laukkukauppias*-kappale, jota toivottiin ja odoteltiin jo Karjalan Sivistysseuran 110-juhliin. Kappale kertoo mukavan tarinan, jonka sanat kuuntelee mielellään tarkasti alusta loppuun. Levyn yleisilme on kepeän vauhdikas ja hyväntuulinen.

Varoituksena voi mainita, että vauhdikas *Soutelin*-kappale jää varmaan päähän soimaan pidemmäksi aikaa. Vanha kansanlaulu on saanut lisää draivia ja **Leena Karpovalta** sanat tunkuan murteella. Erittäin vaikuttava ja vakuuttava on taas **Miihkali Perttusen** *Pakka-sen sanat* -loitsun nykyaikaistettu versio. Se saa ihon kananlihalle!

AILA-LIISA LAURILA

neet yhdessä Santtu Karhun kanssa. Tämä on kolmas vaihe yhteistyössämme. Välillä on ollut pitkiäkin taukoja. Olemme käyneet jälleen keikoillakin Suomessa, kävimme ensin Kontiolahdessa, sitten ympäri Etelä-Suomea.

Arto Rinne oli kahdeksan vuoden ajan solistina Myllärit-yhtyeessä, joka niitti hurjaa mainetta niin kotimaassaan kuin ulkomaillakin. Keikkapaikkoja riitti Pietarissa, Moskovassa, Siperiassa, Kanadassa, Yhdysvalloissa, Ruotsissa ja Suomessa. Miksi juuri Myllärit oli niin suosittu?

– 1990-luvun puoliväli oli sopivaa aikaa sille. Neuvostoliitto oli avautumassa. Suomessa kiinnosti se, että Venäjän Karjalasta tulee bändi, joka esittää musiikkia suomeksi ja karjalaksi, Arto pohtii.

Arto on erittäin monipuolinen muusikko. Hän laulaa ja soittaa useita instrumentteja sekä tekee itse kappaleita. Hän pitää popista ja rockista, mutta erityisesti folk ja kansanmusiikki ovat olleet koko ajan lähellä sydäntä. Hän pitää itseään pelimannina, joka tarttuu melkein soittimeen kuin soittimeen ja musisoi laidasta laitaan kaikenlaista menevää, mutta löytää myös herkän tulkinnan.

Sattuma on ehtinyt julkaista jo puolituisinaa cd-levyä ja lisää tulee. Uusin tuotos pitää sisällään 12 kappaletta, joista osa on instrumentaalisivellyksiä. Yksi kertoo laukkukauppiasta.

– Kun olimme tulossa Sivistysseuran 110-vuotisjuhlille, meiltä pyydettiin kappaletta, joka kertoisi laukkukauppiasta. Silloin sellaista uutta ei syntynyt, mutta asia jäi mieleen kytämään ja nyt se viimein tuli. Mielestäni kappale on yksi onnistuneimmista.

Työnimellä *Vanha tuttu* tehdyllä uutuuslevyllä soivat monet erilaiset soittimet jouhikosta buzukiin, mandoliiniin, kitaran, huuliharppuun ja puupuhaltimiin. Yksi kappaleista on perinteinen ”Soutelinpa kerran kultani kanssa ongella joen suussa...”, jonka sanat toimittaja **Leena Karpova** käänsi tunkuan murteelle.

– Tämä on toinen kerta, kun turvauuden Leenan käännökseen. Olen jo pitkään jakanut saman työhuoneen hänen kanssaan Karjalan Radiossa.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Arto Rinne

- ▶ Syntyi 1966 Petroskoissa.
- ▶ Valmistui Petroskoin yliopistosta 1990.
- ▶ Aloitti työt Karjalan Radiossa 1988.
- ▶ Perheessä vaimo, aikuinen tytär ja teini-ikäinen poika.
- ▶ Aloitti piano-opinnot 7-vuotiaana ja muusikonuransa kansanmusiikin parissa opiskeluaikana.
- ▶ Soittanut muun muassa yhtyeissä Talvisovat, Myllärit ja Sattuma.
- ▶ Sattuman seitsemäs levy *Vanha tuttu* valmistui tänä kesänä. Edelliset levyt *Sattuma* 2003, *Kudelman* 2005, *Palapeli* 2008, *Kinofilm* 2010, *Joo Kyllä!* 2013 ja *Uuzi Kodi* 2014.

MATKALLA KARJALASSA, OSA 3

Saunomassa Solovetskin luostarisaarella

Olemme retkiemme aikana saunoneet monenlaisissa saunoissa. Kaikki ovat olleet erilaisia ja kaikista on jäänyt kokemuksia ja muistoja – lähinnä positiivisia tai erittäin positiivisia. Viime retkellä sain huippukokemuksen solovetskiläisen Prijut-leirintähotellin rantasaunassa mustan suolamman kupeessa.

Solovetskin saarella on vaikeaa löytää kesällä majoitustiloja varsinkaan noin 40-päiselle ryhmälle. Suuret venäläiset matkatoimistot varaavat majoitukset jo edellisenä kesänä ja luovuttavat niitä vähitellen muille, jos eivät saa niitä kaupaksi. Meillekin oli epäselvää edelliseen sunnuntaihin saakka, missä majoittuisimme Solovetskissä. Petroskoilainen matkajärjestäjämme **Elena Bagajeva** kävi silloin paikan päällä varmistamassa majoituksemme.

Selvisi, että olemme kahdessa majoipaikassa melko samankokoisissa ryhmissä. Majoipaikkojen nimet olivat Solovki ja Prijut. Emme olleet ehtineet edes ottaa selvää näistä majoipaikoista, mutta Solovki kuulosti jotenkin hienommalta – ikään kuin hotellilta. Lisäksi se oli lähellä luostaria.

Niinpä majoitimme etupäässä vanhemmat henkilöt ja pariskunnat Solovkiin ja etupäässä nuoremmat kolmen kilometrin päässä olevaan Prijutiin, jonne itsekin menin.

Prijut oli retkeilymajatyyppinen parakki, jossa majoituttiin vaatimattomasti 2-, 3- ja 4-hengen huoneisiin. Ruokailua ei ollut, mutta sauna oli kuulemma hyvä. Se sijaitsi sadan metrin päässä lammen rannalla. Elena oli varannut meille etukäteen kahden tunnin saunavuoron, jonka yksityiskohdista ryhdyin huonejaon jälkeen keskustelemaan.

Paikalla olleen naisen kysyessä miten menemme saunaan, vastasin, että varmaan perinteisesti kahdessa ryhmässä – ensin tunti naisille (6) ja sitten toinen tunti miehille (14). Hän mielti erittäin lyhyen hetken ja totesi suunnitelmani oikein huonoksi.

Sukupuolten välillä oli selkeä määrällinen epäsuhta, mahtuisimme saunaan kaikki kahdeksi tunniksi ja oleskelutilassa oli isoja pyyhkeitä – tai lakanatoogia tarkasti häntä siteeraten. Niihin voisi halutessaan kietoutua. ”Menette nyt kaikki vaan yhtä aikaa koko kahdeksi tunniksi”, hän esitti painokkaasti.

Kävin katsomassa saunan. Toden totta: vuorottelemalla mahtuisimme sinne hyvin. Saunaan kerralla ainakin kymmenen henkeä löylyttämään, oleskelutilaan vaikka kaikki kerralla vilvoittelemaan ja mustassa suolammassa voisi moninkertainen määrä saunojia uida samanaikaisesti.

Olin vakuuttunut, ja kysyin ryhmämme kuudelta naiselta, suostuisivatko he tällaiseen järjestelyyn. Heistäkin ajatus oli hyvä, koska sauna-aika pitenisi kaikilla ja kaikki voisivat osallistua saunakeskusteluihin. Itse toivoin saunajuttujen pysyvän korkeatasoisempina, kun paikalla olisi myös naisia. Kaksi kolmesta pointista toteutui!

Elenan varaamaan kahden tunnin saunavuoroon kuului kaksi vastaa. (Käytän nyt vihdasta tätä itäistä muotoa – myös teosanaana!). Tilasin niitä vielä kaksi lisää.

Löylyhuoneessa vaihtuvuus oli tarvittaessa nopeaa, koska suuri kertalämmitteinen tiiliverhoiltu kiuas oli venäläiseen tapaan lämmitetty todella kuumaksi. Istuin ylälauteella selkä kyyryssä kahden topakasti vastovan naisen välissä. Keskustelimme saunan ja vastomisen hyvää tekevästä vaikutuksesta, kun he keksivät

antaa minulle solovetskiläisen vastomiserituaalin, joka puhdistaisi minut ja jonka varmasti muistaisin!

He pyysivät kaikki neljä vastaa itselleen ja hetkessä neljä kättä takoi neljällä vastalla selkääni vuorotahdissa pienten lehtevien moukarien tapaan niin lujaa kuin vain pystyivät. Joku heitti lattian rajasta löylyä, jolloin tuntui kuin saaren vakaa peruskallio olisi hönkinnyt saunaan geotermistä energiaa eli tulta ja tulikiveä; ja vastojen läiske vain jatkui ja jatkui.

Hoippuessani ulos löylyhuoneesta kohiti mustan suolamman kaiken parantavaa humuspitoista vettä, pysähdyin hetkeksi ulkokuistille.

Valtava naurunremakka kuului selkä-

TAPIO LINDHOLM

AILA-LIISA LAURILA

Suomalaiset tutkijat ovat retkiensä aikana saunoneet monenlaisissa saunoissa. Kaikki ovat olleet erilaisia ja kaikista on jäänyt kokemuksia ja muistoja - lähinnä positiivisia tai erittäin positiivisia.

AILA-LIISA LAURILA

Harri Vasanderin hoippuesa ulos löylyhuoneesta kohti mustan suolammen kaiken parantavaa humuspitoista vettä muut nauroivat hänen selkänsä uusille kuvioille.

Musta kyly on karjalaisen huippuerikoisuus. Se on savusauna, mistä lämmön ja puhtauden lisäksi saa mukaansa ihanan tuoksun.

ni takaa. Selkäpuoli oli täynnä koivunok-sien viiltoja ja koivun lehtiä. Joku pyysi minua pysymään paikallaan, jotta saisi otettua kuvan. Sellainen kuva todella löytyi ja julkaistaan nyt tämän jutun ohessa.

Hyppäsin mustaan suolampeen kuin Tuonelan mustaan virtaan, uin ja kelluin siellä pitkään. Noustessani vedestä mietin takuulla muistavani tämän saunan vastomisrituaaleineen Solovetskin luostarisaaressa viimeiseen vastan lätkäisyyni saakka: solovetskiläinen biogeoterminen paratiisi.

Oloni oli kevyt, koska tunsin kaiken kuonani jääneen mustan suolammen syvyyksiin! Mutta oliko lampi tummunut lisää?

HARRI VASANDER

Kiitos!

Juttusarja päättyy tähän.

Erikoiskiitokset korvaamattomasta avusta retkiemme järjestämisestä kuuluvat Anni Vanhatalolle. Hän on toiminut viestien välittäjänä, muonituksen suunnittelijana ja järjestäjänä, kenttäkokkina, kirjanpitäjänä ja rahojen haltijana, aikatauluttajana, kirjan toimittajana ja miellyttävänä ja aikaansaavana matkaseurana.

Väinö Linnaa vapaasti siteeraten: mis työ hyvää naista tarvitsette, siin teil on sellanen!

TIETONIEKKA

Tunnetko, tiedätkö vai oletko peräti karjalainen tietoniekka?

Karjalan Heimo on avannut tietovisapalstan, joka testaa lukijoiden Karjala-tuntemusta. Oikeat vastaukset tässä lehdessä tämän sivun alalaidassa.

1. Mikä on Karjalan tasavallan kolmanneksi suurin järvi Laatokan ja Äänisen jälkeen?

- a. Kuittijärvet
- b. Tuoppajärvi
- c. Säämäjärvi

2. Minkä paikkakunnan vanhin rakennus on Jamasen aitta?

- a. Repolan
- b. Uhtuan eli Kalevalan
- c. Pääjärven

3. Missä sijaitsee Martti Aihan veistämä Vaassila Kieleväisen muistokivi?

- a. Vuokkiniemi
- b. Vuonninen
- c. Venehjärvi

4. Missä kaupungissa sijaitsee Alpo Sailon veistämä Pedri Shemeikan patsas?

- a. Petroskoi
- b. Joensuu
- c. Sortavala

5. Millä paikkakunnalla on syntynyt itkuvirsitutkija Sandra Stepanova?

- a. Kontokki
- b. Sompajärvi
- c. Lietmajärvi

1.b, 2.b, 3.b, 4.c, 5.b.

Tietoniekkan vastaukset:

KIRJALLISUUS

Johdatus kalevalaiseen luontoon ja kulttuuriin

Anni Vanhatalo, Pekka Niemelä, Timo Kuuluvainen ja Harri Vasander (toim.) 2017: **Viena viekään - matka kalevalaiseen luontoon ja kulttuuriin.**

Helsingin yliopiston metsätieteiden laitoksen julkaisuja 9: 1-256.

Helsingin yliopiston metsätutkijoiden johdolla on Suomen itärajan taakse tehty useita opintoretkiä, joista kaikista on koostettu erinomaiset tietokirjat.

Koska retkille on oman opettaja- ja tutkijakunnan ja metsäopiskelijoiden lisäksi osallistunut asiantuntijoita muistakin yliopistoista ja tutkimuslaitoksista sekä paikallisia asiantuntijoita Karjalan tasavallasta, aikaansaatujen tietokirjojen taso on ollut korkea. Useat niistä ovatkin jo loppuunmyytyjä.

Tämä viimeisin, vahvasti kuvitettu kirja jakaantuu viiteen, väljätkösti osittuun päälukuun: Kalevalainen maa, Karjala kautta aikojen, Elämää Vienan saloilla ja vesillä, Vienanmeren armoilla ja Monimuotoisuutta Kalevalan kankaila ja soilla.

Kukin pääluku jäsentyy omia aihekokonaisuuksiaan tarkasteleviksi artikkeleiksi. Kirjassa on myös ytimekkäitä tietoikkunoita, jotka erottuvat leipätekstistä okranvärisine pohjineen. Sisällysluettelo kertoo tietoikkunan koostajan, mikäli tämä poikkeaa artikkelin kirjoittajasta. Kunnia ja mahdollinen kritiikki sille, jolle se kuuluukin!

Erityisen ilahduttavaa on, että kirjaan sisältyy suuri joukko karttakuvia, mm. Venäjän luoteinen federaatiopiiri, Murrealueet ja Karjalan tasavallan hallintopiirit. Lukijan ymmärrys varmasti lisääntyy, mikäli jaksaa paneutua luoteisen Venäjän monimutkaiselta vaikuttaviin hallinnollisiin rajoihin.

Karjalan tasavalta jakaantuu pariin kau-

punkipiiriin, kolmeen kansalliseen piiriin ja ”tavanomaisiin maataispiireihin”. Piirejä on yhteensä 18. Karjalan tasavallastakohan Suomen hallitus kopioi 18 maakunnan mallinsa?

Topografiaa ja vesistöalueita kuvaavat kartat – vaikka ovatkin pienimittakavaisia – ovat erinomaiset. Niiden avulla lukija voi yhdellä silmäyksellä palauttaa mieleensä (tai ensi kertaa oppia) va-

luma-alueiden virtaussuunnat Vienan ja Venäjän Karjalan alueilla.

Ensimmäinen pääluku, Kalevalainen maa, alkaa **Hannu ”Tuomari” Nurmion** artikkelilla, jossa perustellusti esitetään *Kalevalan* täyttävän jopa Suomen maabrändille asetettavissa olevat vaatimukset: *Se on meillä, sellaista ei ole muilla ja sitä ei voikaan olla muilla.* Loogista. Kirjoittaja katsoo Kalevalan kerrannais-

vaikutuksineen Suomen merkittävimmäksi yksittäiseksi taideteokseksi. Muusikko-juristi on osannut katsoa lähelle ja on valmis alistamaan löydöksensä rakentavan kritiikin kohteeksi – ja vapaasti jatkohöydynnettäväksi.

Vladimir Lukkonen on petroskoilainen taiteilija, joka ammentaa kuvakerontaansa *Kalevalasta* – hiukan toisella tyylillä kuin **Akseli Gallen-Kallela** aikoinaan.

Lastenkirjojen kuvittaja kertoo, että maailma on nähtävä lapsen silmin, mutta kuva on kuitenkin piirrettävä myös aikuista lukijaa ja katsojaa varten. **Mauri Kunnaksen** *Koirien Kalevalassa* on ajatuksellisesti samaa, vaikka piirroshahmot poikkeavatkin täysin toisistaan.

Muissa ensimmäisen pääluvun artikkeleissa tarkastellaan Suomen ja Neuvostoliiton/Venäjän rajan ylittävää luonnonsuojelullista yhteistyötä. On erinomaista, että mukana itse olleet ovat tämän luonnonsuojelun menestystarinan kirjaan dokumentoineet.

Loputtomien kokoustamisten ja ”pukmakoiden” koostamisten lisäksi luonnonsuojelualueiden aikaansaamisessa näyttää käytetyn jopa *sanan voimaa*, kuten **Harri Vasander** artikkelissaan hauskasti kuvailee.

Toisen pääluvun artikkeleissa kerrotaan mm. Fennoskandian kalliotaiteesta ja erityisesti Karjalan kalliopiirroksista, jotka lienevät noin 6000 vuoden takaa. Myös **Elias Lönnrotin** (1860) kirjoittaman ensimmäisen suomenkielisen kasvien synthyistoria kuvataan. **Edward A. Wainion** (alun perin Lang) kasvitopografinen väitöskirja (1878) oli taas ensimmäinen suomenkielinen biologian alan väitöskirja.

Myöhempi tutkimus on arvioinut Wainion urauurtavan työn korkealle *kasvistoformaatioihin* perustuvan kasvupaikkatyyppittelyn historiallisessa jatkumossa. Itse asiassa voidaan jopa puhua metsätyyppiteoriasta ennen ”metsätyyppiteoriaa”, vaikka suomalaisen metsätyyppiluokituksen tekijä, **A. K. Cajander**, jättääkin viittaamatta Wainioon. Edward Wainio muistetaan parhaiten kansainvälistä huomiota saaneista jäkäletutkimuksistaan. Hänen tieteellinen uransa kääntyi loppua kohden kuitenkin traagiseksi.

I. K. Inhasta kirjoitettu artikkeli on mukavan sujuva kooste sillekin, joka on jo aiemmin **Panu Rajalansa** ja I. K. Inhan omat teokset luenut. Enää ei tarvitse myöskään kumarrella itään: Talvisodan

ja jatkosodan historiasta uskalletaan kirjoittaa. Täysin uniikkien lähdeaineistojen pohjalta tehdään tulkintoja tapahtumien kulusta. Jopa ennen julkaisemattomia muistiinmerkinöitä on löytynyt Suomen Marsalkan käynnistä rintamalinjoilla Povenstassa kesäkuussa 1942. Kuvattu vierailu olisi saattanut päättyä todella huonostikin!

Suurta oivallusta ja rohkeutta osoittaa se, että päälukuun Elämää Vienan saloilla ja vesillä on sisällytetty sekä asutushistoria, maisemamuutokset, kulttuuri, kalat, raakut ja peräti jätteensijoituksen ongelmatkin.

Solovetskin luostari on itseoikeutetusti Vienanmeren keskeisin kulttuurikohte. Artikkelit päivittää tieteellisiin tutkimuksiin perustuen luostarin synnyn ja historian helppolukuisiksi katsaukseksi.

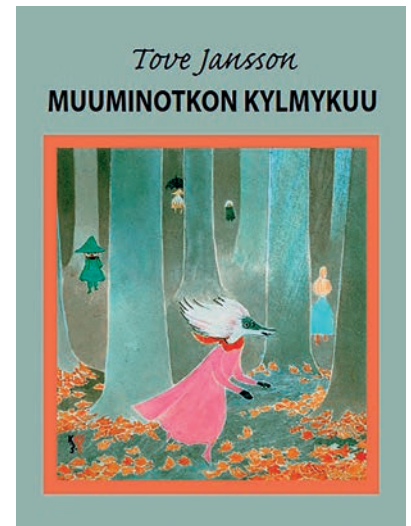
Viimeinen pääluku keskittyy luonnon monimuotoisuuteen. Artikkelit sivuavat mm. metsien monimuotoisuutta, eläimistöä, soita ja metsäpalojen toistuvuutta.

Suomalaisilla botanisteilla on ollut mahdollisuus tutkia itärajamme takaisia soita useaan otteeseen. Sinne on tehty tutkimusmatkoja jo tsaarinvallan aikaan, jatkosodan aikaan ja viimeksi 2000-luvulla. Karjalan ja Suomen suopinta-alojen vertailua vaikeuttaa käytettyjen suokäsitteiden erilaisuus. Runsaspuustisuus näyttää tekevän paksuturpeisestakin suosta metsän. Soiden suhteellinen osuus maapinta-alasta voi siten Karjalan tasavallassa olla jopa suurempikin kuin Suomessa.

Kelot ovat aarniometsille ominaisia. Puiden kierteisyys tulee näkyviin kuoren pudottua. Kierteisyys saattaa puun ikäännytyessä jopa vaihtaa suuntaansa. Kierteisyys ja sen aiheutumismekanismi on lähes joka vuosi luontoradio-tyyppisissä ohjelmissa esiintynyt kysymys. Siten on hyvä, että kirjaan on sisällytetty puiden kierteisyyden syntyä selittävä tietoiikkuna.

Huomioon ottaen kirjoittajien suuren joukon (34 kpl) kirja muodostaa yhtenäisen esityksen otsikkonsa mukaisesta aihealueesta. Selkeä ja yksityiskohtainen sisällysluettelo helpottaa valikoivaa lukijaa löytämään itseään kiinnostavat artikkelit. Kannesta-kanteen-lukija pystyisi näillä tiedoilla suorittamaan jo Karjalan kulttuurin- ja luonnontuntemuksen lyhyen oppimäärän.

JUHANI PÄIVÄNEN
suometsätieteen emeritusprofessori

Seitsemäs Muumi-kirja kääntyi livviksi

Seitsemäntenä karjalankielisenä Muumi-kirjana on julkaistu *Muuminotkon Kylmykuu* eli *Muumilaakson marraskuu*. Teossarjan kääntäjänä jatkaa **Natalja Sinitskaja**, kuvituksen on laatinut **Tuovi Laine**.

Sinitskaja kertoo kääntäneensä tekstiä aluksi venäjältä karjalaksi, mutta nykyään hän käyttää suomenkielistä versiota. Hänen mielestään venäjänkieliset Muumit ovat liian pessimistisiä verrattuna ruotsinkielisiin **Tove Janssonin** alkuperäisteoksiin.

Karjalaksi on nyt käännetty teokset *Tiedoiniekan hattu*, *Varattavu Iivananpäivä*, *Muumitatan mustelmat*, *Muumipeigoit da händytiähti*, *Kumman talvi*, *Muumitata da meri* ja *Muuminotkon kylmykuu*. Suomeksi nimet ovat *Taikurin hattu*, *Vaarallinen juhannus*, *Muumipapan muistelmat*, *Taikatalvi*, *Muumipeikko ja meri* sekä *Muumilaakson marraskuu*.

Karjalan Kielen Seuran hinta on 22 euroa. Museokauppa Pikku-Byzantista voi myös hankkia kaikkia tähän mennessä karjalaksi julkaistuja Muumi-kirjoja hintaan 28 euroa. *Tiedoiniekan hattu* maksaa äänikirjana saman 28 euroa.

Lisäksi muun muassa Tampere-talon Muumi-kauppa ja Karjalan Sivistysseura myyvät karjalankielisiä Muumi-kirjoja. Sivistysseuran kaupassa *Kumman talvi* maksaa 20 euroa.

KIRJALLISUUS

Uskon ja rakkauden väkevä punos

Veikko Huotarinen:

Olon. Rajapapin jaakobinpaini.

161 s. Kirjokansi 2017.

Suomussalmella vuonna 1937 syntynyt **Veikko Huotarinen** on tuottelias kirjailija, joka on julkaissut jo 17. teoksensa *Olon. Rajapapin jaakobinpaini*. Teos kertoo vianalaisen naisen ja suomalaisen rajapapin rakkaustarinan viimeiset käänteet. Se on itsenäinen päätösosa kolmiosaisessa sarjassa, jonka ensimmäinen osa Olona rajapapin rakastettu ilmestyi 2012 ja toinen osa Olona rajapapin kuherruskuukausi 2014.

Olon, Vianan verevä nainen, ortodoksi ja Matti Heikkinen, runoileva luterilainen rajapappi rakastuvat ja menevät naimisiin. He unelmoivat yhteisestä kodista joko rajan tällä puolen tai Vienassa.

Mutkia tulee matkaan, kun Olona ottaa Kostamuksessa tuntemattomalta mieheltä pienen paketin Suomeen kuljetettavaksi. Venäjän tulli löytääkin paketista huumeita ja edessä on pitkä vankeus.

Kyseessä on poliittinen tuomio, sillä Olona oli arvostellut Venäjän vallanpitäjiä ja joku oli kertonut eteenpäin. Tuomio oli jo näin sinetöity. Omaa syyttään vangittu Olona yrittää hankkia kaikin keinoin oikeutta, mutta sitä ei näytä tulevan mitään.

Rajapappi kaipaa pappilassaan Olonaa. Ikävä tuntuu huutavana tuskana, unettomuutena, keskittymiskyvyn puutteena, näköalattomuutena. Musiikki an-

Veikko Huotarinen tuntee sekä idän kirkon että itäisen ihmisen syvällisen ajattelun kuin omat taskunsa ja siksi hän on kirjoittanut aiheesta vaikuttavasti.

taa terapeuttisesti elämään voimaa, mutta runojen kirjoittamisesta ei tule mitään. Läheiset työtoverit ja myös esimies ovat tukena Matin kamppailussa. Monet kiusaukset koettelevat myös rajan pappia.

Rajapappi on loppuun palanut ja hän saa sairauslomaa. Sen aikana hän lähtee Valamoon selvittelemään ajatuksiaan. Luostarin levollisuus, palvelukset ja ympäröivä mystiikka tekevät hyvää haavoitetulle sielulle.

Koko ajan hän odottaa uutisia vangitusta vaimostaan, mutta tiedot ovat mität-

tömiä murusia. Ehkäpä oljenkorren mitainen toivo alkaa elää, kun Matti saa tiedon siirrosta Segežan vankilaan ja kuullessaan ortodoksin papin toiveikkaita uutisia.

Veikko Huotarinen on jatkanut värikylläisen rakkaustarinan ansiokkaasti päätökseen tässä kolmannessa osassa. Hän taitaa syvällisesti ortodoksista teologiaa, klassista musiikkia ja kirjallisuutta.

Näitä yhdistellen hän on luonut vahvan punoksen uskosta ja rakkaudesta, intohimosta ja kaipuusta, miehenä ja naisena olemisesta.

Muutamat taiten valitut lainaukset niin kirjallisuudesta kuin teologiastakin ryyditävät tekstiä hyvällä tavalla.

Ekumeeninen rinnakkainelo ortodoksien ja luterilaisten välillä tulee myös erinomaisella tavalla kuvatuksi. Huotarinen tuntee niin idän kirkon kuin itäisen ihmisen syvällisen ajattelun kuin omat taskunsa ja siksi hän on kirjoittanut niin vaikuttavasti ja pätevästi. Teokseen sisältyy myös paljon ihmisenä olemisen ja yhdessä elämisen puntarointia.

RISTO KORMILAINEN

Kriitikko on Suomen Arvostelijain Liiton jäsen, runoilija, Kajaanin rovastikunnan lääninrovasti ja Suomussalmen kirkkoherra. Kormilaisen arvosteluja julkaistaan lehdistä Ylä-Kainuu (Suomussalmi), Kainuun Sanomat (Kajaani) ja kulttuurilehti Kaltio (Oulu).

Loihtiet-kirja esittelee vanhaa loitsuperinnettä

Vaikka karjalankielisiä loitsuja on tallennettu arkistoihin erittäin paljon, niitä ei ole esitelty juuri lainkaan suurelle yleisölle. Vain harvat karjalaisetkaan tuntevat tätä rikasta perinnettä. Viime vuosituhannella karjalaiset tietäjät eli tiedoniekat olivat tunnettuja ympäri silloista sivistynyttä maailmaa. Esimerkiksi arabisyntyinen 1100-luvulla vaikuttanut maantieteilijä **Al-Idrisi** tunsu Tietäjien maan eli Karjalan. Myöhemmin tiedoniekat auttoivat onnistuneesti mm. Venä-

jän tsaareja säärihaavojen hoitamisessa.

Karjalan Kielen Seura on julkaissut karjalaisia loitsuja esittelevän teoksen *Loihtiet – Sanan vägi, karjalazet tiedohusanat*, joka esittelee karjalaisia taikamaailmaa. Kirjan on *Suomen Kansan Vanhat Runot* -teoksen pohjata suunnitellut ja toimittanut **Jelena Junttila**.

Teoksessa olevat loitsut on kirjoitettu sekä karjalaksi, suomeksi että venäjäksi. Kauniisti luontoaiheilla kuvitettu 199-sivuinen teos maksaa noin 30 euroa.

ELOKUVA

Ikitie kertoo utopian rakentamisen

AILA-LIISA LAURILA

Kirjailija **Antti Tuuri** kertoo haastatelleensa 1970-luvun lopulla äitinsä kaukaista sukulaista, joka oli haettu 1930-luvulla kotoaan, kuskattu läpi Suomen itärajalle asti ja aiottu työntää Neuvostoliiton puolelle. Sinne tämä mies päätyikin, ja jonkin ajan kuluttua Petroskoista tuli kirje, jonka mukaan mies on kuollut.

Tämä on faktaa, jonka pohjalle Tuurin romaani *Ikitie* rakentuu. Vuonna 2011 ilmestynyt romaani on kolmas osa trilogiasa, jonka aiempia osia ovat *Taivaanraapijat* (2005) ja *Kylmien kyytimies* (2007).

Taivaanraapijoissa parikymppinen Jussi Ketola työskentelee 1900-luvun alussa pilvenpiirtäjien rakennustyömaille Amerikassa ja Kylmien kyytimiehessä kuskaa nuorten miesten ruumiita vuoden 1918 sisällissodan melskeissä Kangasalan Suinulasta Tampereelle.

Kansalaissota oli Tuurin mielestä valtava kaaos, eikä elämä täysin rauhoittunut vielä 1920- eikä 1930-luvullakaan. *Ikitie*-teoksessa Jussi Ketola joutuu muilutetuksi ja kuskatuksi itärajalle sekä päätyy Hopea-nimiseen kolhoosiin Itä-Karjalaan. Utopistista ihannetta tavoittelevan yhteisön ovat perustaneet talouslaman Amerikasta ajamat suomalaissiirtolaiset, jotka uskovat sosialismin voittoon.

Nyt Tuurin teos on muuntunut elokuvaksi, jonka **A. J. Annila** on ohjannut. Elokuvakäsikirjoituksen ovat laatineet Annila, Antti Tuuri ja **Aku Louhimies**. Elokuvan tuottaja on **Ilkka Matila**. Matila on hankkeen veturi, joka sai Annilankin suostumaan työhön mukaan. Annila piti tärkeänä, että pääosaan saadaan monia vahvoja elokuvarooleja tehnyt **Tommi Korpela**.

Korpela on sopivan komea, sopivan rujo ja siksi uskottava muilutettavan miehen osaan, elokuvan päähenkilöksi. Aika selväksi käy, että mikään kiihko-kommunisti tuo mies ei missään tapauksessa ole. Väkisinkin mieleen muistuu Korpelan aiempi rooli **Sofi Oksasen** *Puhdistus*-romaanista vuonna 2012 tehdystä elokuvassa.

– Yhdysvaltain tai Neuvostoliiton politiikasta en tiedä, mutta haluan kunnioittaa tällä elokuvalla näitä ihmisiä, joita se kuvaa. Tommi Korpela on rooliin sopiva,

Ikitien lehdistönäytöksessä elokuvan tuotantoprosessista kertoivat tuottaja Ilkka Matila (vas.), kirjailija Antti Tuuri, ohjaaja A. J. Annila ja näyttelijä Tommi Korpela.

ajokoiramainen ja jänteikäs suomalainen työmies, ohjaaja Annila sanoo.

Puhdistus oli **Antti Jokisen** ohjaama ja yhteistä elokuville on myös se, että niitä kuvattiin Virossa. Tuottaja Ilkka Matila tunnustaa, että maisemat eivät välttämättä näytä ihan samalta kuin Petroskoin seudulla. Hän on kuitenkin tyytyväinen kuvauspaikkoihin. Sitä paitsi, hän kävi myös tutustumassa arkistolähteisiin ja teoloitettujen hautapaikkoihin Petroskoissa.

Tuotannon alkuvaiheissa näytti lupavalta, että rahoitusta voisi saada myös Venäjältä. Niin ei kuitenkaan ole käynyt, lähinnä kauppapakotteiden vuoksi. Tiedossa ei myöskään ole vielä, millaisen kansainvälisen levityksen elokuva voi saada. Elokuvan budjetti oli 3,3 miljoonaa euroa.

Erityisesti *Ikitie*-elokuvan alkupuolella on paljon erittäin tiiviitä lähikuvia. Tommi Korpela, 48, eli hänen esittämänsä Jussi Ketola näkyy valkokankaalla koko ajan lähes alusta loppuun asti. Tommi Korpe-laakin tämä tiiviys on hieman hämmentänyt, kun hän on katsonut valmista lopputulosta muutaman kerran.

Erityisen iloinen Korpela on siitä, että vastaanäyttelijäksi löytyi tanskalainen **Sidse Babett Knudsen**. Hän on lahjakas ja palkittu näyttelijä, joka on nähty muun muassa Tanskan pääministerin osassa tv-sarjassa *Vallan linnake* (*Borgen*). Jus-

si Ketolan Suomeen jäävää vaimoa esittää **Irina Björklund**.

Rooli Jussi Ketolana on vaativa, mutta ei suinkaan liian rankka Tommi Korpelan mielestä. Päinvastoin.

– Historian tapahtumat ovat raskaita, mutta elokuvaroolia työstävälle näyttelijälle ne ovat mitä parhaita herkkuja. Pääsee oikein tosissaan tekemään työtään. Mitä pahemmassa pulassa hahmo on, sitä paremmassa asemassa on näyttelijä, Korpela sanoo *Karjalan Heimolle*.

Suurena haasteena *Ikitiessä* Korpelan mielestä on, miten saada kokonaisuuteen iloa, valoa ja huumoria. Patetian peikko vaanii hänen mukaansa lähellä, mutta siihen ei näyttelijän parane haksahda.

Korpelan mielestä Stalinin ajan tapahtumat tuntuvat nykyaikaa vasten peilattuina täysin käsittämättömiltä. Jo sekin on lähes uskomatonta, että Amerikassa olleet siirtolaiset olivat niin herkkäuskoisia ja naiiveja, että lähtivät Neuvostoliiton utopiaa rakentamaan.

– Se tuntuu sadulta. Ääripäissä on pelottavaa. Nykypäivässä pelottavaa on esimerkiksi fanaattinen kanta pakolaiskysymykseen. On pelon lietsontaa, uskotaan liian herkästi huhuheiheisiin ja valheisiin.

AILA-LIISA LAURILA

Ikitie-elokuvan ensi-ilta on Suomen elokuvateattereissa 15. syyskuuta.

NÄYTTELY

Pukunäyttely 12 päivää Kajaanissa

Kaajanilainen **Kerttu Lammasaari** luonnehtii itseään itseopineeksi pukutaiteilijaksi. Suuri innostus on saanut hänet perehtymään vianalaiseen perinteeseen perin pohjin. Tänä syksynä hän kokoaa Kajaanin Raatihuoneelle vienankarjalaisten pukujen ja käsitöiden näyttelyn, joka on esillä 11.–22. lokakuuta.

Nuorena tyttönä Kerttu Lammassaari halusi balettianssijaksi ja kokonaisuuteen kuuluivat tietenkin myös tanssiasut. Hän kertoo pyytäneensä äidiltään kreppipaperia, josta suunnitteli ja valmisti sopivat asut tansseihinsa.

– Olen tehnyt erilaisia pukuja ja vaatteita itselleni aivan pikkutyöstä alkaen, hän kertoo.

Kerttu Lammasaari pääsi tänä kesänä Vuokkiniemi-seuran mukana vierailmaan Vaassilan kivellä Vuonnisessa. Kivi on kuvanveistäjä Martti Aihan suunnittelema. Toteutuksessa olivat mukana Kalevalaseura ja Karjalan Sivistysseura vuonna 1995.

Lammasaari on ollut mukana Kajaanin naisvoimisteluseura Elottarissa ja on yksi Kajaanin kaupungin tanssiteatterin perustajajäsenistä. Vuonna 1985 hän suunnitteli vianalaismalliset puvut *Kalevalan laulumailloin* -esitystä varten. Esitys kuvasi vienankarjalaisia häitä.

– Laadin myös käsikirjoituksen ja mieleen jäi muhimaan, että vielä muutakin voisi näiden asioiden ympärillä tehdä. Halusin oppia tekemään vianalaisia pukuja.

Lammasaari pääsi penkomaan Suomen Kansallismuseon varastoja, joissa on tallettuna varsin suuri määrä vianalaisnaisten pukuja. Niitä ovat Suomeen tuoneet muun muassa runojen ja kansanperinteen kerääjämiehet, karelianistit, jotka ymmärsivät aikoinaan asujen arvon ja ostivat niitä alkuperäisomistajilta. Lammasaari valokuvasi, mittaili ja jäljensi museopukujen malleja itselleen.

Äitinsä **Marssa Petrovnan** neuleita on Kansallismuseoon lahjoittanut muun muassa kirjailija Onttoni Miihkali eli **Mikko Karvonen** (1904–1979). Hän oli lähtöisin Kiestingistä ja pakeni Venäjän vallankumouksen jälkeen Suomeen. Hän kävi Kajaanin seminaarin, josta valmistui opettajaksi vuonna 1928. Sotien jälkeen hän muutti Ruotsiin, missä toimi opettajana ja kirjailijana.

Lammasaari tutustui aikoinaan moniin vienankarjalaisiin pakolaisiin, jotka pitivät tärkeänä omien perinneasujen ottamista mukaan, vaikka paljon mitään ei pakomatkoille voinut ottaa. Hän sai pukuja kotilainaksi ja merkitsi muistiin kaiken mahdollisen kankaista, malleista, koristeista.

Vasta 1990-luvun alussa Lammassaari pääsi etsimään aineistoa Vienan Karjalasta. Yllätyksekseen hän huomasi, että jotakin on yhä jäljellä vielä Neuvostoliiton ajan jälkeenkin. Hän muistaa, kuin

Karjalan Sivistysseuran Heimopäivien aikaan vuonna 2007 puvut olivat esillä Oulussa. Kerttu Lammasaari on itse hankkinut myös mallinuket, jotka hänen ammattimeikkaja-tyttärensä on ehostonut.

ka ihmisten luokse piti mennä nöyränä ja avoimena, jotta sai heidän luottamuksen puolelleen. Niin piiloista löytyi hieonoja aarteita.

Yksi vanhoista tutuista on vuokkiniemäläinen **Aino Ahonen**, jonka Lammasaari pääsi ilokseen tapaamaan vielä tänä kesänä uudelleen. Monia vanhoja tuttuja piti käydä tervehtimässä kalmismaalla.

– Noista aikoinaan tapaamistani naisista tuli rakkaita ystäviä, vaikka sanotaan, että tutkijan ei pitäisi ystäväystyä haastateltaviensa kanssa. Usein naiset kertoivat ensin koko elämäntarinansa, hän sanoo.

Yksi Lammassaaren Suomessa tapama vianalaistaustainen henkilö oli Kokkolassa asunut **Aili Hyypä**. Hänen äitinsä oli syntytään Titoveja ja hänellä oli upea perintöpuku, jonka Lammasaari sai kotiin lainaksi. Lammassaaren innos-

AILA-LIISA LAURILA

tuttua vialalaisnukkeista hän sai myös niitä – jopa omaksi.

Mattisen sukuun kuuluva **Ritva Vuola** lahjoitti Lammassaarelle **Jouki Mattisen** räsynuken, jonka saaja lahjoitti sittemmin Kainuun museoon. Samassa paikassa on myös pukukokoelma, joka valmistui vuonna 1999. Karjalan Sivistysseuran Heimopäivien aikaan vuonna 2007 puvut olivat esillä Oulussa.

– Piirsin lahjanukesta ja sen vaatteista kaavat. Jouki-nukeksi nimittämäni nukkea on valmistettu Kuivajärvellä Domnan pirtissä järjestetyillä kursseilla. Osallistujat ovat olleet sekä Suomesta että rajantakaisesta Karjalasta. Vuokkiniemestä osallistui kurssille kaksi opettajaa, jotka ovat opettaneet lapsille nukentekotaitoa ja samalla omaa pukuperinnettään.

AILA-LIISA LAURILA

MEDIA

Carelia-lehti toivoo saavansa lisää tilaajia Suomesta

Taannoin täysin uudistunut karjalainen kulttuurilehti *Carelia* keskittyy seuraavassa numerossaan erityisesti Karjalan Kansalliseen Teatteriin, joka täyttää tänä vuonna 85 vuotta. Jo huhtikuussa ilmestyneessä vuoden ensimmäisessä lehdessä oli usean sivun mittainen haastattelu näyttelijä **Vieno Kettusesta**.

Petroskoilaisen Periodika-kustantamon julkaisema *Carelia* ilmestyy nykyisin kaksi kertaa vuodessa suomeksi. Lehti on perustettu vuonna 1928, joten sillä täyttyy ensi vuonna 90 vuotta. Lehti tunnettiin Neuvostoliiton aikana nimellä *Punalippu*.

Carelian päätoimittaja **Armas Mashin** kertoo, että lehteä ei tilata tällä hetkellä Suomeen kovinkaan suurta määrää. Hänen arvionsa mukaan alle viidesosa levikistä jaetaan suomalaisille tilaajille. Suomessa toimivan Ruslanian kautta tilattuna lehden vuosikerta maksaa 30 euroa.

– Meillä on myös muutamia sellaisia lukijoita, jotka käyvät Petroskoissa usein ja hakevat lehrensä suoraan toimituksesta. Tuolloin hinta on paljon halvempi, 180 ruplaa eli vain kolmisen euroa. Ehkäpä nykyistä useammat tilaajat voisivat käyttää tällaista tapaa hyväkseen, Mashin sanoo.

Carelia on suunnattu kulttuurista kiinnostuneille lukijoille, jotka osaavat ja käyttävät suomen kieltä Karjalan tasavallassa. Osa on suomalaista sukujuurta, osa inkeriläisiä ja osa sellaisia, jotka ovat opetelleet suomea.

– Korostan aina, että suomen kieli on tärkeä, mutta se on myös osa karjalaisuutta. Karjalan tasavallassa moni käyttää suomea oman karjalan kielen ohella, Mashin sanoo.

Hän muistuttaa, että jokaisessa *Careliassa* on juttuja myös Vienan Karjalasta. Hän lupaa, että vuonna 2018 keskitytään entistä enemmän vialalaisuuteen,

Carelian päätoimittaja **Armas Mashin**.

koska alueen asioita tuntevia, vialalais-taustaisia toimittajia ja avustajia on käytettävissä.

– Uutta on esimerkiksi se, että esitellään Karjalan paikkakuntia, Sortavalaa, Aunusta, Kiziä, Viennä, ei siis yksistään Petroskoita. Yritämme olla kansainvälistä poliittisista erimielisyyksistä huolimatta myönteinen ja ystävällinen kulttuurisilta Suomen ja Karjalan välillä.

Poliittisia tavoitteita tai päämääriä ei lehdellä päätoimittajansa mukaan ole. Sen sijaan hän toivoo, että kulttuuri yhdistäisi ihmisiä.

Päätoimittajan mukaan *Carelia* haluaa edistää asioita, jotka voivat yhdistää ihmisiä eikä erottaa heitä toisistaan.

– Ystävyys ja yhteisymmärrys Suomen ja Karjalan tasavallan välillä ovat parasta. Jo pelkästään maantieteellistä syistä meidän on tehtävä yhteistyötä, ja siksi on tärkeää, että suomen kieli säilyy myös Venäjän puolella.

AILA-LIISA LAURILA

Ylärivissä vasemmalta matkalaiset Roope, Suvi, Jaana, Tiina, Minna, Jussi, Sinikka, Jouni, Olli, Maarit, Emilia ja Mikko. Alarivissä vasemmalta Annukka ja Elina.

Kotiseutumatka vei Karjalan Salmiin

Naurun remakka kantautuu bus-
sin sisältä, kun 16 matkalais-
ta aloittaa matkan isiemme ja
isoisiemme synnyinseudulle
Karjalan Salmiin ja sen ympäristöön. Ryh-
mämme koostuu isäni sukulaisista; sisar-
uksista, serkuista ja heidän lapsista.

Isäni isä lähti ensimmäisen kerran
evakkoon Saarijärvelle perheensä kanssa
Karjalan Salmista vuonna 1939. He pa-
lasivat sinne takaisin välirauhan alettua
vuonna 1940. Jatkosodan aikana vuon-
na 1944 he joutuivat lähtemään uudes-
taan evakkoon, tällä kertaa lopullisesti.
He asettuivat Pohjois-Savoon Siilinjärven
Räimän kylälle. Perheeseen kuului **Niko-
lai**-isä ja **Klaudia**-äiti sekä veljekset **Vik-
tor** (isoisäni), **Hermes** ja **Alvi Käsnänen**.

”Se on sitä karjalaista verta”, toteaa isä-
ni **Jouni**, kun nauru raikaa juttujen ja vit-
sien lomassa kokoontuessamme Käsnä-
sen suvun kanssa.

Olemme käyneet isäni, siskoni ja isä-
ni serkun kanssa jo kerran aikaisemmin
kotiseutumatkalla Salmassa. Tällä kertaa
kokoontuminen on kuitenkin isommas-
sa mittakaavassa toteutettu ja pidempään

suunniteltu, kun lähdemme reissuun su-
kulaisten kanssa. Matkaoppaamme ja
-kuskimmeikin sukujuuret ovat Karjalas-
sa sekä hän on kokenut Karjalan kävijä,
joten olemme hyvissä käsissä.

Ensimmäinen pysädyksemme Niir-
ralan rajan ylityksen jälkeen sijoittuu Jä-
nismäelle, suomalaisille tuttavallisemmin
Öljymäelle. Söimme siellä herkulliset sel-
jankakeitot. Öljymäki on kuuleman mu-
kaan saanut nimensä siitä, kun suoma-
laiset käyivät tankkaamassa polttoainetta
ahkerasti Venäjän puolella juuri kyseises-
sä paikassa. Tämän jälkeen matka jatkui
Ruskealan kautta kohti Salmia.

Ruskealan kosken ympäristöstä on
tehty vuosien saatossa hieno. Sen jäl-
keen matka jatkui Uuksun sillan kautta
Salmiin. Isoisäni äiti **Klaudia** (o.s. Hip-
pi) oli kotoisin Uuksulta. Tie Uuksuun oli
sen verran huonokuntoinen, että Uuksus-
sa emme käyneet, joten tällä kertaa tyy-
dyimme ottamaan kuvia Uuksujoesta ja
muistelemaan isoisoäitiäni.

Tarina kertoo Klaudian olleen pieni-
kokoinen ja erittäin topakka nainen, joka
herkullisilla karjalanpiirakoillaan sai Räi-

män kylänraitin miehet kokoontumaan
nälkäisinä Käsnäsen talon luokse. Ky-
länmiehet tiesivät eksyä Käsnäsen pirttil-
le muutamia tunteja sen jälkeen, kun sa-
vu alkoi nousta piipusta, eikä Klaudia-äi-
ti sitten karjalaisen vieraanvaraisuuden
hengessä kääntynyt ketään pois.

Saavuttuamme Salmiin majoitumme pai-
kallisten asukkaiden luokse. Porukkamme
koon takia hajaannuimme kahteen paik-
kaan. Toinen majapaikoistamme, jonne osa
meistä majoittui, oli aivan Salmin keskus-
tassa torin kupeessa ja metsän reunassa.
Majapaikassamme saimme sauna mitä
ihanimmassa pienessä saunassa, jossa oli
lempeät lihaksia rentouttavat löylyt.

Ennen sauna suuntasimme siskoni
kanssa juoksulenkille paikalliseen luon-
toon. Oli ihanaa liikkua metsässä, jonka
tiesin olevan lähellä isoisäni kotipaikkaa.
Metsässä liikkua pohdiskelin, miltä
juuri näissä metsissä on näyttänyt mel-
kein 80 vuotta sitten, kun isoisäni perhe
liikkui täällä ennen evakkoon lähtöään.
Tunsin oloni etuoikeutetuksi, kun sain
lähteä tälle kotiseutumatkalle mukaan.

Hyvin nukutun yön jälkeen jatkoim-
me matkaa kohti yhtä kohokohtaa; alun
perin isoisäni isän ja sittemmin myös iso-
isäni kotitaloa. Olimme käyneet talolla jo
edellisenä päivänä kysymässä nykyisten
asukkaiden suostumusta tulla vieraile-
maan ison joukon kanssa. Aavistelimme,
että vierailumme saattaisi muutoin ai-

heuttaa pienimuotoista hämminkiä ryhmän koon (ja äänekkyuden) vuoksi. Nykyään pirttiä asuttava pariskunta oli tietoinen tulostamme ja he ottivatkin meidät ilomielin vastaan.

Tunteikkaan kyläilyn jälkeen suuntasimme Salmin raunioituneelle ortodoksikirkolle, Pyhän Nikolaoksen kirkolle. Kirkkoon kohdistui pommituksia sotien aikaan, eikä sitä ole vielä kunnostettu, mutta koska se on rakennettu tiilistä, pysyy se yhä pystyssä. Kirkko onkin mielestäni yksi Salmin upeimmista nähtävyyksistä ja symboloi myös pystyssä pysyneenä sodan aikaista suomalaista sitkeyttä. Matkaoppaamme isä **Olavi** kertoi meille varovaisen iloisia uutisia, että kuuden vuoden päästä tämän kirkon pitäisi päästä uuteen loistoonsa suunniteltujen korjaustöiden vuoksi.

Isoisäni kotitaloa oli remontoitu sekä sisältä että ulkoa ja talon isäntä oli tehnyt pihapiiriin muutamia ulkorakennuksia. Alkuperäisestä talosta oli jäljellä puulämmitteinen liesiuuni, josta henki historia. Tämä herätti monessa meissä matkalaisessa ajatuksia ja mielikuvia siitä, kuinka Klaudia-äiti valmisti juuri tuolla samaisella liedellä puuroa isoisälleeni Viktorille sekä hänen veljilleen Alville ja Hermekselle.

Tulemajoelta lähdimme matkaamaan kohti Sortavalaa, jossa vietimme yhden yön. Sortavalasta teimme reissun Valamon luostariin, jossa meillä oli opastettu kierros. Kävimme Valamossa myös edellisessä matkallamme; Valamo tekikin jälleen kerran vaikutuksen kauniilla ympäristöllään ja hienoilla ortodoksikirkkoilla ikonostaaseineen.

Valamosta palattuamme alkoi matka kotiin. Kotimatalla pohdin karjalaisia sukujuuriani. Tunnustan, että olen ollut niistä aina hyvin ylpeä. Olen ollut ylpeä siitä, että suvussani on sitä sitkeää väkeä, joka lähti sotaa pakoon ja evakkoon. On vaatinut sitkeyttä aloittaa uusi elämä täysin tyhjästä uudessa paikassa ja samalla säilyttää osa karjalaista identiteettiäsi.

Moni Karjalasta evakkoon lähtenyt on ikävöinyt noille seuduille takaisin. Sen takia onkin hienoa mennä itse omin silmin katsomaan mistä osa minua ja sukulaisiani on kotoisin ja tunnistaa karjalaisen juurien, luonnon, kulttuurin ja kielten hienous. Kotiseutumatkojen avulla pidämme yllä muistoja ja karjalaista perimätietoa.

ELINA KÄSNÄNEN

Raija Zaprudskaja Vuokkiniemessä

Tollonjoella syntynyt voimansa, Vuokkiniemen Martta-ryhmän vahva vastuunainen on poissa. **Raija (Raisa) Zaprudskaja** menehtyi 20. heinäkuuta Vuokkiniemessä. Hän oli syntynyt 30. elokuuta 1937. Yli 55 vuotta yhteistä taivalta kertyi hänelle ja **Sergeille**, joka siirtyi tuonilmaisiin 15. kesäkuuta viime vuonna.

Seitsemän luokkaa suomenkielistä koulua Vuokkiniemessä käynyt Raija Zaprudskaja ei aikoinaan rohjennut lähteä yliopistoon opiskelemaan, kun opetuskieli oli venäjä.

Hän oli nuorena työssä leipomossa sekä lapioimassa hiekkaa rautateillä ja päätyi sitten metsätyömaalle Suojärvelle kympeksi. Siellä Raija tapasi tämän Valko-Venäjäältä lähtöisin olevan Sergein, jonka kanssa meni naimisiin 21-vuotiaana. Yhteistä elämää elettiin ensin Uhtualla, sitten Kostamuksessa, jossa Sergei työskenteli kaivoskombinaatissa ja Raija pääsi kauppaan töihin, sai siihen koulutustakin Petroskoissa.

Neuvostoliiton romahdettua pari yritti maaviljelyä ja karjanhoitoa Kormilossa, Tollonjoen suunnalla. Tila oli kaunis ja oli Suomesta hankittua lypsykarjaa sekä 4H-järjestöltä saatua oppia. Vailla sähköä eläminen kävi kuitenkin mahdottomaksi ja fermerin elämä oli jätettävä.

Raijan upean vahvaa vienalaista joikua kuultiin esimerkiksi Karjalan Sivistysseuran Heimopäivillä Kajaanissa huhtikuussa 2015. Iljan päivän pruasniekoissa Martat olivat takavuosina aina näyttävästi mukana, ja he majoittivat ja kesittivät vieraita myös kodeissaan. Raija otti matkailijoita vastaan aivan viimeisiin vuosiinsa asti.

Raija Zaprudskaja valmistautuu esiintymään Vuokkiniemen Marttojen kanssa Otsin aukiolla elokuussa 2013.

Raija löysi joiut uudelleen 1990-luvun alkupuolella karjalaisuuden uuden nousun myötä. Hän rupesi muistelemaan, mitä oli lapsuudessaan kuullut ja oppinut. 10-vuotiaana Raija oli ollut verkkoja soutamassa Tollonjoella äitinsä kanssa, kun äkillisesti ilman oli täytännyt ihokarvat pystyyn nostattanut joiuku.

Moamon mukaan kylän poapo, täntinsä **Anni Rettijeva**, oli edellispäivänä auttanut maailmaan lapsen eikä kaikki ollut sujunut hyvin. Toisen kerran Raija kuuli poapon joikaavan tavalla, joka oli ”iloa täynnä”. Moamon kehotuksesta Raija, ”hyvä-ääninen tyttö” sitten lauloi, milloin missäkin ja aina heinäpellolla. Niin moamo kuuli, missä tytär oli.

*Terve aamu aurinkoinen
terve rantani iloinen
terve joki juoksemahan
Ehee, ehee, ohoo, ohoo.*

Raijaa lämmöllä muistaen

EVA-KAISA LINNA
AILA-LIISA LAURILA

UUTISET

Karjala valitsee uuden johtajan syysvaaleilla

Karjalan tasavallassa järjestetään päämiehen vaalit syyskuussa. Vahvana ehdokkaana vaaleihin lähtee nykyinen virkaa tekevä päämies **Artur Parfentšikov**. Hänen suuria kuvataulujaan on jo viime keväästä lähtien pystytetty ympäri Karjalaa.

Petroskoissa syntynyt Parfentšikov on asunut suurimman osan lapsuudestaan Lahdenpohjan Kurkijoella, joten karjalaisten kulttuuri ja karjalan kieli eivät ole hänelle vieraita.

– Olen kasvanut pienessä karjalaisessa kylässä kauniine maisemineen. Lapsena kävin usein isoisäni kanssa metsässä ja autoin nostamaan perunaa. Söin mie-

lelläni karjalaista ruokaa, kuten karjalanpiirakoita ja kalakukkoja. Tämä kaikki on ollut arvokasta minulle, Parfentšikov kertoi lehdistötilaisuudessaan keväällä.

Parfentšikovin mukaan itämerensuomalaiset kansat ovat Karjalan rikkaus ja brändi, jota pitää kehittää. Hän kuuluu Putinin Yhtenäinen Venäjä -puolueeseen ja hän on työskennellyt 20 vuoden ajan syyttäjänvirastossa.

Vaaleihin on ilmoittautunut kaikkiaan seitsemän ehdokasta, jotka ovat Jevgeni Besednyi, Jelena Gnjotova, Olga Iljukova, Artur Parfentšikov, Irina Peteljajeva, Nikolai Tarakanov ja Jevgeni Uljanov.

Tällainen valtava vt. päämies Artur Parfentšikovin kuvataulu on koristanut Kolatselän maisemaa tänä kesänä. Kuva: Ailla-Liisa Laurila

Suomi.fi palvelee asiainnissa

Suomessa on avattu uusi internet-verkossa toimiva viranomaispalvelu osoitteessa www.suomi.fi. Sen on tarkoitus yhdistää kaikki kuntien ja valtion palvelut yhdestä paikasta saataviksi. Esimerkiksi kunnilla ja muilla virastoilla kuitenkin säilyvät myös omat nettisivut.

Vielä nyt kaikki palvelut eivät ole sivustolla mukana, mutta lisää tulee vähitellen. Tulossa on muun muassa jokai-

sen kansalaisen oma postilaatikko, jonka kautta voi ottaa vastaan viranomaisten viestejä ja lähettää vastauksia.

Samoin tulossa on palvelu, jonka kautta voi valtuuttaa toisen henkilön hoitamaan omia virallisia asioitaan. Tämä ei koske ainoastaan vanhoja ihmisiä, myös nuoret voivat antaa valtuutuksen jollekin toiselle esimerkiksi pitkän ulkomailta oleskelun ajaksi.

Kuusamolaiset vierailivat Louhen piirissä

Louhen piiri viettää tänä vuonna satavuotisjuhlaansa ja Kuusamon kaupungin kanssa solmittujen ystävyys-suhteiden 25-vuotisjuhlaa.

Louhen piirissä vieraili hiljattain kuusamolainen valtuuskunta. Parhailaan käydään neuvotteluja Suoperän ja Louhen välisen tien rakennushankkeen yhteisrahoituksesta Euroopan Unionin kanssa.

Suomen merkitys Karjalan pohjoisosan kehityksessä on suuri. Suomalaiset yhtiöt rakensivat aikoinaan Kostamuksen kaupungin ja Pääjärven taajaman sekä eräitä tuotantolaitoksia tasavallan pohjoisosissa.

Suomalaisvieraiden joukossa olivat maakuntaneuvos **Pauli Saapunki**, Kuusamon kaupunginhallituksen puheenjohtaja **Tuomo Hänninen**, Koillis-Suomen Kehittämisyhtiö Naturpolis Oy:n toimitusjohtaja **Jari Hentilä** sekä yrittäjiä ja sosiaalialan neuvonantajia, yhteensä kaikkiaan 19 henkilöä.

Ystävyys toimii Kostamuksen ja Suomen välillä

Kostamulaiset ovat innostuneet viime aikoina osallistumaan ahkerasti yhteisiin tilaisuuksiin suomalaisten naapureiden kanssa. Yhdessä on järjestetty esimerkiksi terveyttä edistäviä aktiviteetteja ja käsityökursseja, joissa suomalaiset ovat olleet opastajina.

Kostamuksen Suomen ystävien puheenjohtaja **Tatjana Ivanitskaja** kertoo *Karjalan Sanomissa*, että ystävyysseura keskittyy kulttuuriseen yhteistyöhön suomalaisten kanssa.

– Ystävyysseuran päämääränä on tutustuttaa kaupungin asukkaita Venäjän, Karjalan ja Suomen historiaan, kulttuuriin ja perinteisiin sekä tukea suomen kieltä.

Ivanitskaja on ollut Kostamuksen ystävien puheenjohtajana vuodesta 2000 alkaen.

UUTISET

Haukkasaari juhli ruoanlaittoteemalla

Repolan Haukkasaaren kylän perinteiset kyläpäivät pidettiin 12. heinäkuuta toista kertaa pitkän tauon jälkeen. Keskeisenä teemana oli karjalainen ruoka, mutta paljon muutakin oli tarjolla.

Ohjelmaan kuului muun muassa kansallispukujen näytös, Repolan leivonnan esittely ja maistiaiset, erilaiset teematyöpajat, mm. kansalliskuvioiden piirtely, karjalaisvyön kudonta, yrttien poiminta, teen valmistaminen sekä sen terveystuoksiin tutustuminen.

Mujejärven piirin kulttuuritalon ryhmät esittivät yleisölle karjalaisia tansseja ja pelejä. Vieraat pääsivät osallistumaan tietokilpailuun, joka mittasi heidän Kalevala-epoksen, Mujejärven piirin perinteiden, historian ja maantieteen tuntemuksensa. Kyläpäiville tulleet Mujejärven asukkaat voivat osallistua kokkilpailuun, jossa valmistettiin perinteisiä karjalaisia ruokia.

Haukkasaaren sukuihin kuuluvat kertoivat asutuksen historiasta, paikallisten asukkaiden arjesta ja perinteistä, kylän legendoista sekä säilytetyistä ja menetetyistä historiallis-kulttuurisista kohteista.

Ensimmäiset maininnat Haukkasaaren kylästä ovat 1500-luvun loppupuolelta. Tarkempien tietojen mukaan kylä on perustettu vuonna 1602 ja on Repolan pitäjän vanhimpia asutuksia. Vuoden 1679 väestönlaskennan mukaan kylässä oli yhdeksän taloa.

Nykyään Haukkasaarella on historiallisen kylän status. Osa sinne rekisteröidyistä rakennuksista sekä kylän historiallinen ympäristö suojellaan Karjalan tasavallan arvokkaan historiallis-kulttuurisena perintönä.

Kollega maalasi muotokuvan

Karjalan Heimon viime numerossa esiteltiin Petroskoin taidemuseossa kesän ajan esillä olevaa **Tamara Jufan** taide-teosten näyttelyä. Jufan muotokuvan on maalannut taiteilijakollega, mutta kuvatekstistä oli jäänyt pois hänen nimensä.

Taulun on maalannut **Valentin S. Tshemasov** vuonna 1978 sarjaan ”Minun sankarini”. Petroskoilainen taide-maalari Valentin Tshemasov on palkittu muun muassa Viananmeren rannikkoseutua kuvaavista töistään.

Etnopuistossa aiotaan kertoa kantakansoista

Lähivuosien aikana Petroskoin valtionyliopiston yhteyteen perustetaan kansatieteellinen innovaatiopuisto eli etnpuisto. Se kuuluu humanistiseen puistoon, joka on yksi yliopiston kudesta innovaatiopuistosta.

Etnopuistohankkeen vetäjänä on yliopiston filologian instituutti. *Karjalan Sanomat* kertoo, että tavoitteena on kertoa Karjalan kantakansojen, karjalaisten, vepsäläisten, suomalaisten ja venäläisten, kielikulttuurista.

– Karjalan tasavalta on ainutlaatuinen alue muun muassa venäläisen kulttuurin osalta. Täältä löytyy eniten venäläisiä byli-noita eli kansanrunoja. Noin 300 byliinaa on tallennettu Äänisniemellä. Toisaalta Novgorodissa niitä on tallennettu vain kolmisenkymmentä, Petroskoin valtionyliopiston filologian instituutin varajohtaja **Anna Skoropadskaja** kertoo.

Etnopuisto tukee kielitieteellistä tutkimusta yliopistossa. Myös se edistää tutkimus- ja opiskelijamatkailua Karjalan tasavallassa. Skoropadskajan mukaan puistoa toivotaan Petroskoihin niin Karjalassa kuin muualla Venäjällä.

– Kollegamme Etelä-Venäjän yliopistoista haaveilevat selaisesta puistosta. Etelä-Venäjällä ei kuule enää venäjän kielin murteita, jotka ovat säilyneet aika hyvin Karjalassa, muun muassa Äänisniemellä. Kielentutkijat ja kansatieteilijät voivat tutkia niitä etnpuistossa Petroskoissa, Skoropadskaja sanoo.

Karjalan kielen kurssi syyskaudella Helsingissä

122445

KARJALAN KIELI, JATKOKURSSI A2.2-B1.1

(24 t syksy) 12.9. – 28.11., tiistai 17.00 – 18.30

Kurssi on tarkoitettu karjalan kielen alkeet osaaville, mutta tervetulleita ovat myös kaikki karjalan kielestä ja kulttuurista kiinnostuneet. Jatketään vienankarjalan opiskelua ja karjalaiseen kulttuuriin tutustumista. Kurssilla luetaan tekstejä, tehdään harjoituksia, keskustellaan. Samalla aktivoidaan ja laajennetaan sanavarastoa. Mukana myös kuvia Karjalasta ja karjalaista musiikkia.

Oppikirja: Zaikov Pekka: Karjalan kielen kielioppi.

Aihepiirit: karjalaiset juhlat ja perinteet, kasvit ja eläimet, tuoreita karjalankielisiä uutisia ja ohjelmia.

Rakenteet: verbit, infinitiivit, definiittipronomininit, refleksiivipronomininit, resiprookkipronomininit, konditionaali ja potentiaali.

Hinta 71 euroa, opettaja: Daria Markelova, FM

Ilmoittautuminen viimeistään 4.9., lisätietoja:

www.kalliolkansalaisopisto.fi tai puh. 010 279 5080

Kurssipaikka: Kalliolan kansalaisopisto, Sturenkatu 11

KALLIOLAN KANSALAI SOPISTO / Uhtua-Seura ry

UUTISET

Näin komealta näyttää Karjalan Kielen Kodi ilmakuvasa. Kuva: Mikko Kähäri.

Karjalan kielen kodi etsii tukea

Talon toisen kerroksen viimeistelytyöt varten kaivataan vielä lisää rahaa Karjalan kielen kodin toisen kerroksen viimeistelytyöt keskeytyivät alkukesästä rahanpuutteen vuoksi. Toiseen kerrokseen on valmistumassa teatteritila.

– Vielä on osa pintatöistä tekemättä, sähkötyöt ovat kokonaan aloittamatta ja ensimmäiseksi pitäisi saada paloportaot valmiiksi, jotta voisimme jo ottaa teatterisalin käyttöön, Karjalan kielen kodin perustaja **Olga Gokkojeva** kertoo.

Gokkojevan mukaan hankerahoitusta ei ole mahdollista saada rakentamiseen.

– Parasta aikaa olemme keräämässä varoja toisen kerroksen viimeistelytyöihin. Pyydämme yrityksiä ja yksityisiä ihmisiä tulemaan apuun, hän lisää.

Karjalan Kielen Kodi juhli 5-vuotista olemassa oloaan heinäkuun lopulla.

Toiseen kerrokseen tulee teatterisalin lisäksi aula, teatterin pukutila ja muutama vierashuone. Tilavissa tiloissa on mahdollista pitää seminaareja, kokouksia ja nuorisoleirejä. Majoittuminen on saman katon alla.

– Karjalan kielen kodissa usein vierailevat vapaaehtoiset ja kurssien vetäjät. Tällä hetkellä he kaikki majoittuvat Karjalan kielen kodi -yhdistyksen yhden jäsenen luona. Omat vierashuoneet antaisivat mahdollisuuden kehittää vielä enemmän koulutustoimintaa, karjalan kielen opiskelijoiden harjoittelujaksojen pitämistä Karjalan kielen kodissa ja karjalan kielen kurssien pitämistä, Olga Gokkojeva sanoo.

Talon kokonaispinta-ala on 500 neliömetriä. Sitä alettiin rakentaa neljä vuotta sitten.

Talon kivijalka valettiin lokakuussa 2013 ja rungon rakentaminen aloitettiin joulukuussa.

– Ensimmäiset kaksi huonetta avattiin vuoden 2015 alussa, Gokkojeva sanoo.

Vieljärven asukkaat osallistuivat aktiivisesti talkoisiin ja auttoivat rakentajia mahdollisuuksiensa mukaan.

Talo on rakennettu ilman valtion rahoitusta.

Varoja rakentamiseen kerättiin karjalanpiirakoiden myynnillä, kirjojen myynnillä ja kirpputoreilla Karjalassa ja Suomessa.

ANNA UMBERG
Karjalan Sanomat

UUTISET

Sinitskaja kustantamon ja Melentjeva lehden johtoon

Oma Mua -lehden päätoimittajana vuodesta 2004 lähtien työskennellyt **Natalja Sinitskaja** on siirtynyt Periodika-kustantamon pääjohtajaksi.

Hän aloitti työskentelyn kustantamossa jo vuonna 1995, jolloin oli vielä Petroskoin valtionyliopiston opiskelija karjalan ja vepsän kielen osastolla.

Työn ohella vieläjärveläislähtöinen Sinitskaja on osallistunut aktiivisesti kansalaistoimintaan. Hän oli Karjalan Rahvahan Liiton puheenjohtaja vuosina 2009–

2011. Lisäksi hän kuuluu asuinpaikkansa Uuden Vilgan kyläneuvostoon ja moniin muihin yhteisöihin.

Sinitskaja tunnetaan myös **Tove Janssonin** Muumi-kirjojen kääntäjänä. Hän on julkaissut niistä seitsemän karjalankielistä käännöstä.

Sinitskaja haluaa kehittää erityisesti kansankielisten lehtien internet-palveluja. Valinnan tehneet kansallisuuspolitiikan ministeriön edustajat ja kustantamon työntekijät kertoivat arvostavansa Sinitskajan suunnitelmaa kustantamon kehittämisestä.

Oma Mua -lehden päätoimittajaksi on siirtynyt aiemmin varapäätoimittajana työskennellyt **Olga Melentjeva**. Vienalaistaustainen Melentjeva on opiskellut Petroskoin yliopistossa karjalan ja vepsän kielen osastolla. Toimittajan uran hän aloitti vuonna 2000 *Vienan Karjala* -lehdessä.

Melentjeva kertoo yllättyneensä nopeasta vaihdoksesta, mutta ottavansa päätoimittajuuden innolla vastaan. Hänen huolenaan on löytää sellaisia uusia osaajia, jotka pystyvät sekä kirjoittamaan karjalaksi että toimittamaan ja käsittelemään tekstejä julkaisukuntoon.

AILA-LIISA LAURILA

Olga Melentjeva kuvattuna 5. elokuuta tänä vuonna Iljan päivän pruusniekassa Vuokkiniemessä.

Natalja Sinitskaja kuvattuna vuonna 2009, jolloin hän toimi Karjalan Rahvahan Liiton puheenjohtajana.

Kyykän palkintopallilla naisten kisan voittoisat suomalaisnaiset ja Žanna Tikkanen Kalevalasta.

Suomalaiset onnistuivat kyykkäkisoissa

Suomalaiset ja karjalaiset kyykkääjät menestyivät mainiosti elokuun alussa Saksassa pidetyissä MM-kilpailuissa. Suomalaisnaiset nappasivat kaksi ensimmäistä sijaa ja kolmanneksi nousi uhtualainen **Žanna Tikkanen**, joka on vinyt kyykkää ansiokkaasti Vienan Karjalaan viime vuosina. Tikkanen saatiin kilpailumatkalle mukaan Suomen joukkueen kanssa.

Ohjelmassa olivat miesten ja naisten henkilökohtainen kilpailu sekä joukkuekilpailu. Lajeina olivat toisistaan hiukan eroavat kyykkä, gorodki ja eurogorodki.

Kyykän MM-kilpailut käytiin 1.–6. elokuuta Karlsruhessa.

Tulokset:

NAISET, henkilökohtainen peli

1. Tiina Viitanen, FIN
2. Päivi Ruotsalainen, FIN,
3. Žanna Tikkanen, RUS

MIEHET, henkilökohtainen peli

1. Marko Peiponen, FIN
2. Antti Eronen, FIN
3. Amderey Nazarov, RUS
4. Miika Sorvali, FIN

NAISET, parikilpailu:

1. Venäjä
2. Suomi
3. Ukraina

HALLITUKSEN UUTISET

Vaietet ja vaiennetut

Professori **Anneli Sarhimaan** kirjoittama teos *Vaietet ja vaiennetut – Karjalankieliset karjalaiset Suomessa* julkaistiin elokuun lopulla SKS:n juhlasalissa.

Vaietet ja vaiennetut -teos on ensimmäinen kokonaisvaltainen esitys Suomessa kotoperäisestä karjalankielisestä väestöstä.

Historian, kielen ja kulttuurin lisäksi se kuvaa karjalankielisten asemaa sodanjälkeisessä Suomessa ja ottaa kantaa siihen, miten heidän mahdollisuuksiaan käyttää karjalaa ja siirtää kieltä uusille puhujapolville tulee parantaa.

Suomessa puhuttavasta karjalasta ei juuri ole tehty systemaattista tutkimusta. Sarhimaan kirjassa painopiste on Suomessa puhuttavan karjalan nykytilan ja yhteiskunnallisen tilanteen kuvaamisessa ja niihin johtaneiden syiden pohtimisessa.

Kirja on tarkoitettu Suomen karjalankieliselle yhteisölle, kielisten oikeuksien toteutumisesta vastaaville päättäjille ja virkamiehille, tutkijoille ja opiskelijoille sekä kaikille vähemmistökielten asemasta ja Suomen kieli-ilmastosta kiinnostuneille lukijoille.

Kirja pohjautuu ennen kaikkea siihen monialaiseen tutkimustyöhön, jota tehtiin Euroopan unionin rahoittamassa, Anneli Sarhimaan johtamassa kansainvälisessä ELDIA-projektissa (European Language Diversity for All). Sarhimaan on tehnyt valtaosan työn taustoittamiseen karjalan kieltä kielitieteen näkökulmasta, kielen aseman ja kehittämisen vaiheita sekä kulttuuria ja nykykulttuuria.

Huomionsa saavat myös karjalankielisten historia ja tämän päivän tilanne, rajasiirtojen vaikutukset, suomalainen nationalismi ja heimoaktiivisuuden politisoituminen.

Kirja välittää ennen kaikkea tietoa mutta se on myös tutkimuspohjainen kannanotto kriittisesti uhanalaisen karjalan kielen puolesta.

Vähemmistökieltä tutkivana sosiolingvistinä Sarhimaan kokee ammatillisena velvollisuutenaan käsitellä kieleen liittyvän lainsäädännön ja yhteiskunnallisten käytänteiden epäkohtia, ottaa kantaa ja asettua kielivähemmistön puolelle vaikka asia herättää voimakkaita tunteita vähemmistökielisissä itsessään, enemmistöön kuuluvissa tai molemmissa.

Rohkeasti Anneli Sarhimaan välittää tuntemuksiaan ja arvojaan informaation ja päätelmien lisäksi. Hän ottaa myös kantaa siihen miten nyky-Suomessa tulisi tukea karjalan kielen puhujia, jotta heidän ei enää tarvitsisi vaieta omalla kielellään.

Kirja on myynnissä Karjalan Sivistyseuran toimistolla.

Anneli Sarhimaan.

LAUKUNKANTAJAT

ELOKUU 2017

Kun ei ole heillä mitään

Outi Nyman on sukujaan Mattinen, **Ville Mattisen** (Filip Matvejev) pojantytär, juuret Vuokkiniemen Mattisenniemessä. Ville Mattinen oli vialalaisen kauppamiehen perikuva, kauppa-apulaisena aloittanut, menestyneen teollisuuslaitoksen perustaja, Karjalan Sivistysseuran pitkäaikainen puheenjohtaja ja kunniapuheenjohtaja.

Erja Vaaralan juuret vievät Karjalankannakselle, Koivistolle, isä kuului Kaukiaisten sukuun. Erja on myös äitinsä puolelta evakkotaustainen, äiti oli Kyytsönen, myös Koivistolta. Sukuseura ja sukututkimus ovat vieneet Erjan mennessään, Koiviston Kaukiaisten sukuseuran puitteissa on säännöllisesti tapaamisia ja parhaillaan on syntymässä sukukirja.

Outi ja Erja ovat olleet työkavereita Lohjalla ja Erjaa ja Eeva-Kaisaa yhdistää lohjalainen yhdistystoiminta kymmenien vuosien takaa. Outin ja Eeva-Kaisan vialalaiset isoiset, Ville Mattinen ja **Iivo Kaukoniemi** olivat heimoveljiä, jotka esimerkiksi kesäkuussa 1916 kohtasivat matkalla ensimmäiseen maailmansotaan.

Näin Iivo kirjoitti Jyskyjärveltä vaimolleen Annalle: "... Uhtuussa sain matkakumppaniksi 5 Vuokkiniemeläistä samoin nostokkaita. Muistatko V. Mattista, hän on niistä yksi. Heissä on monta hauskaa poikaa ja niin ollen on aika kulunut matkalla mikäli näissä oloissa voipi toivoa."

EKL Historiamme on kiinnostanut meitä kaikkia siinä määrin, että olemme jokainen käyneet Karjalassa etsimässä juuriamme.

ON Kävin Vienan Karjalassa runsaat kymmenen vuotta sitten, kun Vuokkiniemen Mattiset tekivät matkan Jyskyjärvelle, Solovetskiin, Uhtualle ja Vuokkiniemelle. Olimme esi-isiemme mailla, sukutarinoiden Vienan Kemit ja muut tutut nimet tulivat vastaan todellisuudessa. Luostarisaari jätti uskomattoman muistijäljen. Vuokkiniemellä pääsimme käymään Mattisenrannassa, jossa tapasimme **Heikki Huoti Kyyrösen**. Oli hienoa nähdä, että paikka oli siirtynyt vuokkiniemeläiseen sukuun.

EV Matkasin ensimmäisen kerran juurilleni 1990-luvulla, aika pian Neuvostoliiton romahdettua, tätini kanssa. Matkoppaanamme toimivat valokopiot, jotka olin ottanut Koivistolaiset 1939 -kirjasta. Teoksessa on runsaasti kyläkarttoja, joihin on merkitty vuoden 1939 talokanta. Otimme venäläisen taksin Viipurin kauppahallin pihasta, neuvottelimme taksan ja suunnistimme rantatietä karttojen mukaan Penttilän kylän tienhaaraan. Tunnistin kuvissa näkemäni turkoosiksi maala- tun kaupan – seis! – ja siitä sitten käännyimme Penttilän rantaan. Löysimme kujaset, joiden varrella isän kotitalo oli ollut. Myöhemmillä matkoilla muut sukulaiset todensivat, että olimme löytäneet oikeaan paikkaan.

Penttilän kylästä jatkettiin samalla menetelmällä, yhteistä kieltä taksinkuljettajan kanssa ei ollut, mutta valokopioiden avulla suunnistettiin. Pääsimme Humaljoen sillalle, ylitimme sen ja sitten tätini, joka oli käynyt Humaljoella aikaisemmin-

Erja Vaarala, Eeva-Kaisa Linna ja Outi Nyman.

kin, tunnisti panssariesteet ja löysimme äidin kotitalon rauniot. Tätini oli asunut siellä pienenä tyttönä ja pystyi vielä rau- niolla palauttamaan mieleensä talon pohjan ja huonejaon.

Myöhemmillä matkoillani olen yöpynyt Penttilässä ja saanut Koivistolais-kasteen Suomenlahdessa, Koiviston sal- messa.

EKL Historiallista perspektiiviä juuriimme antaa se, että su- kujamme on tutkittu varsin pitkälle ja että mieliimme on tal- lentunut karjalaisuuteen liittyviä muistoja lapsuudesta lähtien.

EV Evakkojen jälkeläisenä muistan lapsuudesta lausahduk- sen "Hää ol nii ystävälliin, et anto maitookii." Siirtokarjalai- set oli jossakin otettu lämpimästi vastaan. Yhteys juurille on säilynyt, tietoa on varsin paljon, sekä isän että äidin sukuja on tutkittu aina 1600-luvulle saakka. Kotiseutu on edelleen tär- keä. Koiviston kirkon vieressä on koivistolaisten sankarihau- ta-alue. Hiljattain on valmistunut suunnitelma alueen kunnos- tamiseksi ja sinne sijoitettavaksi muistopaadeksi, johon kai- verretaan alueelle haudattujen 78 vainajan nimet. Suunnitelma on viety päätettäväksi Viipuriin.

ON Äidinisäni perusti Oulun ensimmäisen jalkinemyy- mälän, Kosusen kenkäkaupan vuonna 1902. Isovanhempani auttoivat pakolaisia, isoisa halusi antaa heille kengät "kun ei ole heillä mitään". Äidinäiti huolehti, että saivat edes voileipiä. Ukkineni Ville Mattisen sukujuuret on jäljitetty vuoteen 1700 saakka. Ukin isä oli kylän vanhin, starššina. Itse ukki lähti 10-vuotiaana Suomeen setänsä Oton maakauppaan apulaisek- si. Myöhemmin ukki auttoi aina vialalaisia nuoria.

Kävin Mannerheimintien yhteiskoulua, jossa äidinkie- lenopettajani oli tunnettu vialalainen, Huoti Koski. Hän oli yksi syy koulun valintaan. Huoti oli pidetty, värikäs persoona, joka uskalsi panna itsensä likoon, välitti oppilaistaan ja löy- si näistä aina jotain positiivista. Kyllä jäi mies mieleen! Vielä 30-vuotistapaamisessamme kaikki muistivat Huotin. Huoti jaksoi aina muistuttaa, että tämän Outin ukki se on niitä Kale- valan laulumailla syntyneitä.

Tällä palstalla keskustellaan Sivistysseuraa lähellä olevista asioista.

Vuokkiniemen juhlavuosi jatkuu

9.9. Karjalaisen keittiön festivaali
Suuri viehätys pohjoisiin ruokiin.
Paikka: Kormilon matkailutila, Tollonjoki.

15.12. Vuokkiniemi suomalais-ugrilainen
kulttuurikylä 2017 päätösjuhla.
Vuokkiniemi ja Kostamus.

